Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 39 | ՇԱԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1884 (Ն. Տ.) 1 ՄԱՐՏ | 3 ՃԸՄԱԶԻԼ ԷՎՎԷԼ 1301

ԳԱՑՄԱՆՔ

Նամակագրան տողը մէկ անգամի համար 3 դուրուշ. երկու անգամի համար 2 դուրուշ է. աւելի անգամներու համար գին համաձայնութեամբ կ'ըլլայ:

Օրագրոյս վերաբերեալ Նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել

«Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»

ԽՄ. ԱՊՐԱՏՈՒՆ Ղալաթիա, Իսկիփէլի օղլու խան, թ. 19,

Իսկ գաւառներէն հեռագրաց հասցէն՝

درعلیه‌ده غلطه‌ده ازمیرلی اوغلی خاننده ١٩ نمروده

(ارهولك) غزته‌سی اداره‌سنه

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

40 ՓԱՐԱ — 40 ՓԱՐԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	Տարեկան	դահեկան արծաթ	200
« «	Վեցամսեայ	« «	100
« «	Եռամսեայ	« «	60
« «	Ամսական	« «	20
« «	Հատով	« «	1
Գաւառաց համար	Տարեկան	« «	240
« «	Վեցամսեայ	« «	120
« «	Եռամսեայ	« «	60
Օտար երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք	5[illegible]
» «	Վեցամսեայ	«	28

Դուրս ղրկուած լրագրաց ճամբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է:

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՇԱԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կարեւոր աշխատութեանց սկզբնաւորութեան շաբաթ մ'անցուցինք: Եթէ յարատեւութեամբ շարունակենք գոնէ, բաւական գործեր կրնանք կարգադրել:

Երուսաղէմի պարտուց խնդիրն լուծման մը յանգելու կը մօտենայ: Չենք ուզեր ըսել թէ պարտուց վճարումը դիւրացաւ, այլ գէթ այդ վճարման եղանակը որոշուելու վրայ է: Արդարեւ բաւական զարմանալի է որ, նոյն իսկ այդ վճարման եղանակի որոշումն անգամ դժուարացուցիչ ձեռնարկ մը կը նկատենք: Բայց ի՞նչպէս վճարել պարտքը առանց վճարման եղանակը որոշած լինելու: Պարտուց մասնաժողովը կը խորհի թէ այդ վճարման լաւագոյն միջոցն՝ վերջապէս ուղղակի ազգային նուիրատուութիւնն է: Տեսնենք երբ պիտի տրուի վերջնական որոշումը, որպէս զի ձեռն ի գործ արկանենք:

Համագումար ժողովոյ նիստն դարձեալ արդիւնք մը չունեցաւ: «Գլխաւոր անդամոց ոմանց» բացակայութիւնը այս նստին ապարդիւն լինելուն գլխաւոր պատճառներէն մին կրնայ համարուիլ: Համագ. ժողովն պիտի պատրաստէր կրօնական ժողովոյ եռապատիկ ընտրելեաց ցանկ մը: Թուի թէ հին վէճերն դեռ մոռցըւած չեն և անոնց յիշատակներն մեծապէս կը ներգործեն եկեղեցական հարց մոռաց վրայ: Սակայն այժմ պարագայներն փոխուած են, և Համագումար ժողովը գիտէ թէ՝ այս անգամ անպատեհ դժուարութեանց տեղի չկայ, ուստի ի՞նչ հարկ երկար վիճաբանութեանց, և այսպէսով շաբաթ մը կորսնցնել: Համագումար ժողովոյ խնամոց յանձնեալ ուրիշ խնդիրներ եւս կ'սպասեն որ իրենք ալ իրենց կարգին ուշադրութեան արժանանան: Արդեօք ամէն շաբաթ պարապո՞ր պիտի լինիմք զայս յիշեցնել:

Առ Էջմիածնի Սինոդն ուղղեալ Ազգ. Ժողովոյ նամակն այս շաբաթ խրկուեցաւ, բայց բաւական ժամանակի կարօտ պիտի լինինք մինչեւ պատասխան գայ: Եւ եթէ մեզ անհաճոյ պատասխան մը գայ, բաւական դժուարութեան մէջ պիտի գըտնուինք, քանի որ ժամանակնիս կարճ է:

Իսկ ռուսական դեսպանատան հետ բանակցութիւնք առ կախ վիճակի մէջ են, սակայն գոհացուցիչ ելք մը չունեցան: Աւելորդ չէ յիշել թէ այս դժուարութիւնք բաւական անակնկալ են և ցաւ կը պատճառեն Թուրքիոյ Հայոց: Չենք գիտեր թէ անցեալն մէջ ի՞նչ դարձաւ և Յանձնաժողովն միայն ծրագիր պատրաստելով գոհացա՞ւ թէ ուրիշ բանակցութիւններ ալ ունեցաւ: Ամէն կերպով ցաւալի է որ մօտ մէկ տարի գրեթէ բան մը չըրինք այս մասին, և այսօր հապճեպով գործելու հարկին մէջ կը գտնուինք:

Վարչական մարմիններու վրայ խօսելու հարկ չունինք: Քաղ. Ժողովն նիստ չըրաւ: Քաղ. Ժողովը քանի որ պաշտօնի վրայ է, կանոնաւոր կերպով իր նիստերն կ'ընէ, և պարտաւորութեան մէջ չգտնուիր, հետեւաբար եթէ շաբաթ մը հարկ կը տեսնէ նիստ չընել չենք կրնար զինքը մեղադրել:

Տնտեսական Խորհուրդը բաւական մտատանջութեան մէջ կ'երեւի, Պատրիարքարանի ելեւմտական մասին և կարեւոր որոշումներու կ'ուզէ ձեռնարկել, բայց այս շաբաթ Քաղ. Ժողով չգումարուելով ինքն ալ բան մը չկրցաւ ընել:

Վանական բարեկարգութեան հարցն ալ այս շաբթուան խնդրոյ կարգին մէջ անցաւ: Այն շրջաբերականն զոր Ս. Պատրիարքը գրկած է վանօրէից, ինչպէս որ հրատարակեցինք երէկ, բաւական գաղափար մը կուտայ այն հոգածութեան մասին, ում առարկայ սկսած են լինել մեր վանքերն:

Ուսումնական Խորհուրդը իւր նախկին վիճակին մէջ մնաց: Ո՛չ անդամ կայ, ո՛չ գործ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՄԵՐՎ

Ռուսական ամբողջ մամուլն իբր բարեբաստ դէպք մը ողջունեց Մերվի խաղաղական գրաւումն՝ որ առաւել եւս պիտի ամրապնդէ ռուսական կառավարութեան իշխանութիւնն ի Կեդրոնական Ասիա: Նուէյէ Վրէմյա լրագիրն ութն խմբագրական յօդուածներ հրատարակեց այս խնդրոյն առթիւ, ընդ որս Մերվի վրայ պատմական և աշխարհագրական նկարագրութիւն մը, ըստ նորագոյն հետազօտութեանց, յորմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւններն:

Մերվ, Մերու կամ Մաուր (ինչպէս կ'ըսեն Իւզպէկներն), Կեդրոնական Ասիոյ մի գաւառն է, Իրանի և Թուրանի սահմանագծին վրայ: Ըստ Գ. Սբիէկէլի, այս անուն առնուած է, ինչպէս Մարկաւ կամ Մուրկապ գետին անունն, Մէրէվ բառէն՝ որ Բակտրեան հին լեզուաւ կը նշանակէ [illegible]: Եւ արդարեւ անհամար թըռչնոց խմբեր այս գաւառին վրայէն կ'անցնին շարունակ:

Մերվի ովասիսն ընդարձակ անապատի մը մէջ կը գտնուի, հիւսիսային երկայնութեան 37° 30 աստիճանին տակ և Արեւելեան լայնութեան 62° աստիճանին տակ: Մերվ գրեթէ 250 վերստ հեռի է Հերատէն, որոյ բանալին կը համարուի, ըստ Սըր Հ. Ռօլինսըն անգլիացի արեւելագէտին կարծեաց: Խիվայէն 375 վերստ հեռաւորութիւն ունի, և մի կողմէ 180 վերստ հեռի է Չարճուէն, Ամու-տարիա գետին վրայ, և միւս կողմէ Կալաբսէն, որ Ռուս կառավարութեան Ախալ-Թէքէի մէջ ունեցած երկիրներուն հեռագոյն կէտն է:

Այս գաւառ ի հնումն Պարթեւի սատրապութիւն մ'եղաւ և Մեծն Աղեքսանդրի մէկ նահանգն և յետոյ Մոնղոլներու արշաւանաց դէմ պատուար մը: Շնորհիւ այն զարգացեալ քաղաքաց, որք երբեմն կային այդ կողմերն ոռոգող երկու գետերու եզերաց վրայ, Մերվ տոչած էր [illegible] (Մերվ-Շահի-Ճիհան) անունն, և այդ քաղաքներ փայլով կը մրցէին երբեմն Բալխի հետ որ Մայր-քաղաքաց կոչուած է: Սակայն երկար ատենէ ի վեր այն կողմեր աւերակներ և բերդաձեւ պատեր միայն կը տեսնուին, որք որջ դարձած են օձերու և գազաններու:

Մերվի հողն խիստ պտղաբեր է, և ջուրն առատ: Թերեւս օր մը այդ երկիր իւր նախկին բարգաւաճումն վերստանայ:

Ովասիսի բնակիչներն կը բաղկանան Թիւրքմէն Թէքէներէ, Թախտաւաշըլըք հովուաց ցեղ մը, յեւոյն ծայր աղքատ. վասն զի կարաւան չանցնիր այն կողմերէն: Ուստի մօտակայ ցեղերն աւարառելով կ'ապրին:

Կեդրոնական Ասիոյ այն մասին մէջ ռուսական աշխարհակալութիւնք կ'սկսին 1869էն: Այդ թուականին է որ Կասպից ծովու արեւելեան ափանց վրայ հիմնուեցաւ Քրասնօվօտսքի զինուորական հաստատութիւնը: Այդ վայրկեանէն սկսեալ Ռուս աշխարհակալութիւնն անընդհատ տարածեցաւ Պարսկաստանի հիւսիսային սահմանագլխին երկայնութեամբ, մինչեւ որ 1881ին Սքօպելեֆ զօրավարն Կէօք-Թէփէն գրաւելով Ախալ-Թէքէի ովասիսն Ռուսիոյ յանձնեց: Ախալ-Թէքէի արեւելեան կողմն է Մերվի ովասիսն որ այժմ ռուսական ստացուածք եղած է, և կը գտնուի Մուրկապ գետին վարի մասին և պարսկական սահմանագլխին Սերախսէն ի Գալայ տարածուող մասին միջեւ:

Մերվ իւր ռազմագիտական դիրքէն զատ, կարեւոր է իբր միացման կէտ՝ Հերատէն Խիվա և Մէշքէտէն Պուխարա տանող առեւտրական երկու մեծ ուղիներուն: Արդէն երկար ժամանակ յառաջ Ռուս խուզարկիչք և լրտեսք, գլուխ ունենալով Գ. Վէնիւգօֆ, մտած էին Մերվի գրաւման անհրաժեշտութեան վրայ, միայնիրու համար պարսկական սահմանագլխին վրայ ռուսական նոր երկիրներ [illegible] հետ: Կը յիշուի նաեւ թէ Նաբոլէոն առաջին մտադրած էր այն ճամբով կատարել իւր արշաւանքն ի Հնդկաստան:

Ի Մերվ չկան ո՛չ քաղաքներ և ո՛չ գիւղեր: Գէթ այսպէս կը վկայէ Գ. Օ'Տօնօվան, որ այդ երկրէ վերադարձող եւրոպացի խուզարկիչներու վերջինն է: Մերվի արդի գլխաւոր տեղին է Գուշիտ-Խան-Քալա անուամբ հողէ բերդ մը որ մօտակայ ցեղերու արշաւանաց ժամանակ ապաստանարան մ'է: Բերդը երկու վերստ երկայնութիւն ունի, գրեթէ մէկ վերստ լայնութեան վրայ. պատերուն բարձրութիւնն է 40 ոտք: Ի մէջ բերդին և գետակին՝ որ զայն երկու կողմէ կը պաշտպանէ, հողաշէն վրաններ կան, որք սակայն մնայուն չեն:

Քուշիտ-Խան-Քալայի արեւելեան կողմն իբր երեսուն վերստ հեռի կը գտնուին յունական Անտիոքիա Մարգիանա քաղաքին աւերակները, որք ցոյց կուտան բարձրագոյն աստիճանի քաղաքակրթութիւն: Ըստ Ստրաբոնի, Մերվի ովասիսն ժամանակաւ շրջապատեալ էր գրեթէ 200 վերստ պարիսպով մը: Գ. Օ'Տօնովան անդ գտած է նոյնպէս Իսկէնտէրի քառակուսի բերդին աւերակներն, զոր հաւանօրէն շինած էր Մեծն Աղեքսանդր դէպ ի 328 թուականն նախ քան զՔրիստոս: 666 թուականին Արաբք կործանելով զայս բերդ ուրիշ մը շինեցին Սուլթան-Սանճար անուամբ: Սորա աշտարակները դեռ կան, և անդ կը նշմարուին նմանապէս բերդին հիմնադրին Սուլթան-Սանճարի դամբարանին մնացորդներն: Ամբողջ դարեր այս դամբարան ուխտագնացութեան տեղի եղաւ Իսլամաց համար: Վերջապէս, ովասիսին վերջին քաղաքն հարիւր տարի առաջ քանդուած է Պուխարայ ձեռամբ: Անոր աւերակները ցարդ կը կրեն բերդին պաշտպանողին անունը — Պայրամ Ալի: Աւասիկ ինչ որ մեզ կը մնայ «Աշխարհի Թագուհւոյն» անցեալէն:

Քառասուն տարի առաջ այն թուականին ուր Անգլիացի ուղեւորք, Պըրնս, Ապօթ, Շէյքսփիր և Թայլոր Թօմսըն Մերվ [illegible] ովասիսը կը գտնուէր ընդ տիրապետութեամբ Խիվայի, վարչական կեդրոն ունենալով ի Բօրսա-Քալա, որ այժմ թողուած է: Ըսինք արդէն թէ Մերվ անապատներով շրջապատեալ է: Ասոնք երեք կողմէ աւազուտ և անբերրի են, ջրէ բոլորովին զուրկ, այն աստիճան որ հարիւր վերստ տեղւոյ մէջ հազիւ մէկ ջրհոր կը գտնուի: Մերվի հարաւակողմն ոռոգման հետքեր կան: Ի պակասութենէ ճանապարհի, ուղեւորութիւնք դժուարին են, մանաւանդ ընդարձակ և խորին ջրանցներու յաճախութեան պատճառաւ: Հազիւ մի քանի կամուրջք կան: Սակայն աւելի կամ նուազ անհարթ չորս ճանապարհք կան որ սահմանագլուխը կը տանին և ամենքն ալ ջուրէ զուրկ են:

Ըստ Գ. Բեգլրուսեվլիչի, Սերախսի ճամբուն վրայ մինչեւ 140 վերստ ջուր չկայ: Միւս ճամբաներն Աֆղանիստան կը տանին: Ասոնց մէկէն կառքեր իսկ կանցնին, ըստ Գ. Լէսարի: Նոյնպէս են զՄերվ Ամու-Տարիայի կցող ճամբաները:

Մերվի բնակիչք են Թուրքմէնք, որք շատ կը նմանին Բագանի Թաթարաց: Անոնք անկախ և քաջ ցեղ մ'են, սարսափելի կերպիւ աւազակաբար: — «Երբ Մերվցին մը և միանգամայն սատանայն հանդիպին, կ'ըսեն Պուխարացիք, նախ Մերվցին ձեռքէն ազատիլ մտածելու է, ապա սատանային ձեռքէն»: Վերջին ուղեւորք գտած են սակայն միտում մը փոխելու դատարկաշրջիկ կեանքը: Մերվցիք ի բնէ խելացի են, թէեւ շատ ափիոն կը գործածեն: Երկու ցեղի կը բաժնուին: Թօքթամիշք և Օթամիշք՝ որք քանի մը ճիւղերու կ'ստորաբաժանին: Անոնց մէջ ո՛չ վարչական կանոնաւոր ձեւ կայ, ո՛չ ալ տուրք կ'առնուի: Հնազանդեալ կարգ և կանոնք բոլորովին նահապետական են, հիմ ունենալով ընտանիքն: Նահապետն, [illegible], մեծ ազդեցութիւն ունի, ի մասին պատերազմի և արտաքին յարաբերութեանց: Սովորութենէ բղխած անգիր օրէնքներն և կրօնական սկզբունքներն յոյժ կը յարգուին: Մերվցիք Մահմէտական են Սիւննի դաւանութեան և կը խօսին Արեւելեան Թուրքերէն: Ամուսնութիւնք կը կատարուին ի տղայութեան: 200 էն 800 րուբլ կը վճարուի փոքրիկ աղջկան մը որ սահմանուած է 12 տարեկան մանչու մը կին լինել: Բայց հինգ ամեայ այրի կնոջ մը գինն աւելի բարձր է, թէեւ քառասուն տարեկանէն յետոյ ուզող մը նուազ գին կ'ունենայ: Երկու սեռի հագուստները կը շինուին ընդհանրապէս տեսակ մը մետաքսէ կերպասով: Մերվի ովասիսին տարածութիւնն է 100 աշխարհագրական քառակուսի մղոն և բազմամարդութիւնն է 250,000 հոգի (40,000 [illegible] ընտանիք):

Տեսանք թէ Մերվ ո՛ր աստիճան

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

49

ԽԱԶԱԳՈՂԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Դ.

ԿԵՂԾ ՀԱՋԻՆ

Զը նայելով, որ քեռի Պետրոսը մի քանի օր առաջ իբրեւ մուրացկան կանգնած էր հայոց եկեղեցու դըրանը և ձեռքը մեկնում էր ամեն մի անցնողին, բայց երեւում էր, որ նա առաջուց ունէր իր մօտ մի փոքրիկ գումար: Նա գնեց մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակ անցագրեր: Ես զարմանում էի, թէ ինչ նպատակի կարող էին ծառայել դըրանք: Մեզ բաւական էր երկուսը միայն, և ունէինք արդէն, իսկ մնացածները ո՞ւմ համար էին: Երբ հարցըրի նրանից, նա ինձ ոչինչ չը պատասխանեց: Մէկի վրա գրած էր՝ «սպահանցի ակնավաճառ Հաջի-Աբդուլ-Բուսէյն-Ղուլի-էֆէնդի», մի ուրիշի վրա գրած էր՝ «խօրասանցի ակնավաճառ Մաշադի-Մուհամմէդ-Ղուլի-աղա»: Բայց ինձ շատ չէին հետաքրքրում այդ զանազան անունները. ինձ գրաւեց մի այլ բան:

Մի օր քեռի Պետրոսը ինձ իր հետ առնելով, գնացինք Թաբրիզի բազարը: Այնտեղ գնեց նա զանազան տեսակ էժանագին իրեղէններ, որպիսի են՝ թել, ասեղ, հասարակ մատանիներ, ապակուց շինած դոյնդգոյն հուլունքներ, երեխաների խաղալիկներ, կանանց երեսը ներկելու դեղեր, և այլ այս տեսակ վաճառքներ: Այդ բոլորը այնպէս փայլուն և յայտաճամուկ կերպով պատրաստըւած էին, որպէս գիտէ եւրոպացին ասիական ազգերի ճաշակին իր վաճառքները յարմարացնել: Ամբողջ մըթերքը եղաւ մի փոքրիկ արկղիկ, բայց դրանցից, քեռի Պետրոսը գըտնեց մի պարկի մէջ բաւականին մաստաք: Այդ ամենը շալակած, ես հասցրի մեր իջեւանը, որ եկեղեցու բակումն էր:

Նոյն օրվայ գիշերը նա ասաց ինձ.

— Մուրադ, այն գումարը, որ եկեղեցում հաւաքվեցաւ մեր գերիների փրկութեան համար, ես բոլորը քեզ եմ ընծայում, թէ իմ մասը և թէ քո մասը: Այդ գումարով ես գնեցի այն իրեղէնները, որ դու այսօր բազարից տուն բերեցիր: Այդ իրեղէնների վրա դու պիտի փորձես քո բախտը, թէ ո՛րքան կը յաջողվի քեզ առեւտրական գործունէութիւնը:

Ես զարմացայ քեռի Պետրոսի առատաձեռնութեան վրա:

— Ես երբէք վաճառականութիւն չեմ արել, ասեցի նրան:

— Կը սովորես... ասաց նա և հրամայեց բերել մեր աւանակների փալանները:

Իսկոյն վազեցի ախոռատունը և բերեցի փալանները: Ես մինչեւ այսօր չեմ կարող մոռանալ իմ ծիծաղը, թէ որպիսի խորամանկութեամբ այդ հին մաքսանենգը սովորեցրեց ինձ, թէ որպէս պէտք էր զանազան վաճառքներ փախցնել մաքսանից: Նա իմ աւանակի փալանի միջի եղած յարդը դուրս հանեց, և ինձ համար գնած իրեղէնները մի այնպիսի ճարտարութեամբ դարսեց յարդի տեղը, որ մաքսատան ամենահմուտ ծառայողն անգամ չէր կարող երեւակայել, որ նրա մէջ կարող էին գտնվել թագցըրած ապրանքներ: Բայց իր աւանակի փալանի մէջ թագցրեց նա ուրիշ իրեղէններ, որ ես տեսնել չը կարողացայ...

Միւս օրը առաւօտեան մենք թողեցինք Թաբրիզը: Չորրորդ օրը հասանք Երասխ գետին, որ բաժանում էր պարսից հողը Ռուսաստանից: Մենք պէտք է անցնէինք Ջուլֆայի կարանտինից, որ ռուսաց հողի վրա էր գտնվում: Այնտեղ էր և ռուսաց մաքսատունը:

Քեռի Պետրոսը տեսաւ մի քանի պարսկաստանցի աղքատ հայեր, որոնք նոյնպէս կամենում էին անցնել սահմանը, բայց անցագիր չունենալու համար մնացել էին պարսից հողի վրա:

— Ո՞ւր պիտի գնաք, հարցրեց նրանցից քեռի Պետրոսը:

— Գնում ենք Նախիջեւանի, Երեւանի կողմերը, պատասխանեցին նըրանք:

— Ի՞նչ գործով:

— Մշակութիւն անելու:

— Ապա ի՞նչու էք մնացել այստեղ:

— Անցագրի փող չունենք:

Քեռի Պետրոսը ասաց, թէ ինքը ունի մի քանի աւելորդ անցագրեր, կը տայ նրանց, միայն այն պայմանով, որ սահմանի անցնելուց յետոյ կրկին յետ դարձնեն իրան:

— Մեր դժուարութիւնը սահմանը անցնելն է, պատասխանեցին նրանք, — այնուհետեւ ի՞նչ պէտք է մեզ անցագիրը:

Քեռի Պետրոսը տուեց նրանց իւրաքանչիւրին մի-մի անցագիր և մենք միասին անցանք Երասխ գետը:

Կարանտինի մաքսատանում բացի մեր անցագրերին նայելը և ձեռք քաշելը ուրիշ բան չեղաւ: Մեր աւանակների փալանների վրա ուշադրութիւն անգամ չը դարձրին:

Մենք անցանք Երասխը առաւօտեան և նոյն օրվայ երեկոյեան պահուն հասանք Նախիջեւան քաղաքը: Մեզ հետ եկած մշակները մեծ շընորհակալութեամբ յետ դարձրին քեռի Պետրոսից ստացած անցագրերը: Եւ իրաւ, այնուհետեւ նրանք անցագրի պէտք չունէին, որովհետեւ պիտի գնային Պարսկաստանից գաղթած իրանց ազգայինների մօտ և մշակութիւն անէին:

Բայց ինձ զարմացնում էր մի բան. քեռի Պետրոսը այն տեսակ մարդիկներից չէր, որ առանց նպատակի մի գործ կատարէր, ուրեմն ի՞նչ խորհուրդ կարող էր ունենալ մշակներին անցագիր տալը: Աւելորդ էր մտածել, թէ նրանց վրա խղճաց և կամեցաւ օգնել նրանց: Երբ այդ մասին հարցրի, նա պատասխանեց.

— Ինձ պէտք էր, որ այդ անցագրերի վրա լինէր մաքսատան կնիքը և ստորագրութիւնը:

— Դուք ինքներդ կարող էիք ներկայացնել, որ կնքէին և ստորագրէին:

— Բանը նրանումն է, որ ես չէի կարող. մի մարդ կարող է միայն մէկ անցագիր ներկայացնել:

— Բայց ի՞նչ հարկաւոր է անպատճառ մաքսատան ստորագրութիւնը կամ կնիքը:

— Դա շատ հարկաւոր է. դա նըշանակում է, որ անցագրի տէրը սահմանից անցնելու ժամանակ յայտնըվել է, որտեղ որ հարկն է:

— Եւ դուք մշակներից օգո՞ւտ քաղեցիք:

— Նրանք ինձանից օգուտ քաղեցին, իսկ ես նրանցից:

Ես դարձեալ չը հասկացայ այդ բոլոր ձեռնածութեան նպատակը: Քեռի Պետրոսը իմ հետաքրքրութիւնը հանգստացրեց նրանով, որ ասաց, թէ յետոյ կը հասկանամ, երբ շատ բան կը սովորեմ:

Նախիջեւանում երկար չը մնացինք: Մենք իջեւանել էինք մի կեղտոտ քարվանսարայում: Հէնց առաջին գիշերը քեռի Պետրոսը հրամայեց ինձ դուրս բերել իմ աւանակի փալանի մէջ թագցրած վաճառքը:

Երբ ամենը դուրս բերեցի, նա ասաց ինձ բաւական փաղաքշական եղանակով:

— Այդ բոլորը քեզ է պատկանում, իմ փոքրիկ մաքսանենգս, առաւօտեան մի մանրավաճառ կը բերեմ և բոլորը միանգամից կը ծախենք:

ՐԱՖՖԻ

(Շարունակելի)

պտղաբերութեան համբաւ ունէր ժամանակաւ ։

Սոդարօն այգիներուն հրաշալի առատութիւնը կը գովէր ։ Ժ. դարու Արաբ ուղեւոր մը կը յայտարարէ նաեւ թէ Մերվի պտուղներն աշխարհի գեղեցկագոյն պտուղներն են։ Տեղական առած մը կըսէ «հողէն մը երկնքէն և հողէն կը ծնին» ։

Այսօր իսկ պտուղք առատ են այդ գաւառին մէջ ։

Մերվցիք համբաւաւոր են իրենց ձիերով որք կարող են օրերով 24 ժամու մէջ վաթսուն վերստ տեղ ընթանալ, քիչ մը սնունդ միայն առնելով։ Ասոնց տեսքը գեղեցիկ չէ, երկար վիզ և քիչ բաշ ունին ։ Ձիերու, ինչպէս նաեւ ուղտերու և ոչխարաց տածումն անկման մէջ է ։

Մերվցոց ասեղնագործութիւնը և զէնքերն համբաւաւոր են համայն Արեւելից մէջ, և անոնց պատրաստած գորգերն պարսկական գորգերէն շատ աւելի թանկագին են։ Մեծ քանակութեամբ սովորական չուխայ կը շինեն։ Անխոնջ կերպիւ կ'աշխատին ոռոգման ջրանցքներ և թումբեր շինելու և պահպանելու, որ արու ժողովրդեան գլխաւոր զբաղումն է ։

Ձմեռը, Մերվի կլիման հաճելի է ։ Քիչ կը ձիւնէ, և շատ կը հալի ։ Ընդհակառակն ամառը չափազանց տաք կըլլայ, և անապատներուն փոշին երբեմն արեւն իսկ կը մթնցնէ ։

ԱՐԴԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սուդանի խնդիրը պարզուելէ հեռի է ։ Կորտոն փաշան ողջամբ Խարդում մտաւ արդարեւ, բայց Սուդանի խնդիրը կարգադրելու համար իր ձեռք առած միջոցները տարօրինակ հանգամանք մ'ունին ։ Կորտոն փաշան ամեն ինչ կը թողու Մէհտիին, անապատներու այդ բախտախնդիր և մոլեռանդ ղաւակին, ի բաց առեալ Եգիպտոսի զօրքերը, զորս մի առ մի ետ քաշելով և յԵգիպտոս ետ ղրկելով, ոչ նուազ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ Սուտ Մարգարէին ։ Խարդում իսկ յայտնի չէ տակաւին թէ Մէհտիին չ'պիտի թողուի, որովհետեւ Սուդանի այդ կեդրոնագոյն քաղաքին պաշտպանութեան համար Կորտոն զօրավարը միայն սեւամորթ զօրքեր կը թողու, որք անշուշտ չեն դիմադրեր եթէ Մէհտին իր սեւամորթներն արձակէ Խարդումի վրայ ։ Մէհտիին տեղի տալու պատրուակաւ, Կորտոն փաշա կը լքանէ իր բոլոր կենաց մեծագոյն սկզբունքը, գերեվաճառի ջնջումն, և գերի գործածողներուն և առնող ու ծախողներուն կը յայտարարէ թէ այսուհետեւ իրենց գիտցածն ընեն և բանէ մը չվախնան ։ Եւ որ աւելին է, Մէհտիին իշխանութիւնը կը վաւերացնէ, օրինաւորութեան կնիք տալով, քանի որ «Քորտոֆանի Սուլթան» կը հռչակէ զնա, թէեւ Մէհտին այսչափով գոհ չլինիր ։ Ախորժակն ուտելով կը բացուի կ'ըսեն, և Սուտ Մարգարէն խորհել կը թուի թէ քիչ մը ջանքով բոլոր Սուդանի թագաւոր կրնայ լինել ։ Իր «գլխաւոր ուղտապանին» տուեր է զՔորտոֆան, և զԴարֆուր՝ Սուդանի մէկ ուրիշ կողմն, իր եղբօր՝ չգիտցուիր թէ իր աշխարհակալութեանց ո՛ր մասն իրեն սեփականել կը մտաբերէ։ Վերջապէս, Կորտոն փաշա բաւական հեղնութեանց առիթ կուտայ «զերմ կիսելով,» չվճարելու սահմանուած տուրք կէսը ժողովրդեան թողլով։ Անգլօ-Եգիպտական փաշան ամեն բան յայտարարութեանց միջոցաւ կ'ընէ, որոց կ'օժանդակեն ոսկւոյ և պատուանշաններու պարգեւներ ։ Բայց իր բոլոր գործը, բարոյական ազդեցութեան վրայ հիմնուած լինելով, աւազի վրայ կառուցուած շէնքի մը կը նմանի ։ Բարոյական ազդեցութիւնը վերջ մ'ունի, արեւելեան ժողովրդի մը մէջ իսկ, և առաջին ձախողուած մը, կամ դժբախտութիւն մը ; կրնայ ի դերեւ հանել բոլոր այն ոսկեղէն և թղթեղէն հնարքներ, զորս Կորտոն փաշա գլխաւոր յենակէտ բրած է իր յաջողութեան ։ Մէհտին կրնայ չբաւականանալ այն զիջումներով որք արդէն եղան իրեն, ինչպէս զրոյց ալ կայ, և ընդհակառակն, առաւել քաջալերուելով, կրնայ շարունակել պատերազմ մը, որ ցարդ յաղթութեանց շարք մ'եղաւ իրեն համար ։

Եւ յիրաւի, Սուդանի մէկ ուրիշ կողմն Անգլիացւոց ցարդ բռնած ընթացքը մեծ երկիւղ կուտայ թէ Կորտոն փաշայի խաղաղական մտադրութիւնք ամուլ պիտի մնան ։ Պ. Կլատըստոնի Նախարարութիւնն այնպէս գործեց Սուդանի մասին, որ միշտ ետ մնաց դէպքերէն ։ Մէն մի ձախողուած, զոր դաշնակելով Անգլիացիք ճամբայ ելեր էին, տեղի ունեցաւ, և Անգլիացիներն անպատրաստ վիճակի մէջ գտաւ ։ Անոնք, Եգիպտոսի կառավարութեան պատասխանատուութիւնն ստանձնելէ յետոյ, երբ առաջին գուժերն եկան Սուդանէն, նուրբ և դրէթէ անիմաստ ղանաղանութիւն մը դրին Եգիպտոսի և Սուդանի կառավարութեան միջեւ, իբր թէ այդ երկու երկիրներու ալ վարչութիւնն յանձնուած չլինէր միեւնոյն Խտիվին և Նախարարութեան, որք պարտաւորուած էին Անգլիոյ հրամանները գործադրել, և ամեն ինչ նորա խորհրդով կատարել։ Այդ անպատասխանատու դիրք անպաշտպանելի էր սակայն, և Անգլիա միջամտել սկսաւ Սուդանի կողմն ալ։ Բայց որովհետեւ կէս միջոցներով շատացաւ մինչ ցարդ, Պէյքր փաշա ի Սինգադ չհասած յաղթուեցաւ չարաչար, Սինգադի քաջ պահապանք ի Սուաքիմ չհասած ջարդուեցան, Թրինքիդադի անգլիական զօրախումբը Թօխար չը հասած՝ այդ բերդ ապստամբաց ձեռքն ինկաւ, և այժմ կ'իմանանք թէ Կրահամ զօրավարը չպիտի կըրնայ Օսման Տիկմայի դէմ ելնել, ուրովհետեւ ապստամբապետը 20,000 մարդ ունի՝ Քրուփի թնդանօթներով լաւ դիրքերու մէջ ամրացեալ, մինչդեռ Անգլիացիք 5,000 հոգիէ աւելի չեն ։ Բա՛ն մը իր նպատակին չէ հասած, և անգլիական նախարարութեան բոլոր արարքն՝ իրարու յաջորդող և զիրար դերազանցող դժբախտութեամբք միայն պսակուած են ։

Հաւանական չէ՞ ուրեմն որ ապստամբք, տեսնելով Մեծին Բրիտանիոյ այս թոյլ և դրէթէ երկչոտ ընթացքն, և անոր բոլոր ջանից, բոլոր միջամտութեանց այս բացասական ․․․ նուն, նոր յանդգնութիւն ստանան, անոնք որ ցարդ անապատներէ դուրս չեն ելած, և գաղափար չունին անգլիական զինուց պատուութեան վրայ։ Հաւանական չէ՞ միթէ որ, այս յանդգնութեան պահուն, դէպ բան մ'ալ նոյն ինքն Կորտոն փաշայի բնեն, նոր խժդժութիւններ գործեն, կամ յաջող վայրկեանը լրտեսելով, փոքրիկ հարուած մը տան մինչեւ իսկ անգլ. զօրախմբին, որ, թէեւ տակաւին տկար, պարտաւորուած է երկայն ծովեզր մը պաշտպանելու ։ Թայմզի զինուորական խմբագիրն, իր վերջին տեսութեան մէջ, ահով ու դողով կը յիշէ թէ այս օրերս եղած է վայրկեան մը, ուր Օսման Տիկմա, եթէ արթնութեամբ գործէր, կարող էր տիրելու Սուաքիմի անգլ. բանակեղին, ա՛յնքան անպաշտպան և անպատրաստ վիճակի մէջ թողուած էր սա ։

Այս կարգի նկատողութեամբք է որ կ'ըսեմք թէ Սուդանի խնդիրը մութի մէջ է տակաւին ։ Խնդրոյն քաղաքական կողմն ո՛չ նուազ անստոյգ հանգամանք մը ունի ։ Բ. Դուռն և Անգլիա հիմնովին անհամաձայն են Սուդանի խնդրոյն կարգադրման եղանակին վրայ ։ Սէնդ-Ճէյմսի դահլիճը Սուդանի վրայ Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքը կը ճանչէ, բայց առանց Կայսերական կառավարութեան հաւանութեան Սուդանի թողում, Մէհտիական թագաւորութիւն, ևն, կ'որոշէ ։ Եւրոպա առայժմ ձայն չի հաներ ․ բայց իր լըռութիւն անպատճառ հաւանութիւն չնշանակեր ։ Տէրութիւնք վըստահութիւն ունին Պ. Կլատըստոնի անկեղծութեան վրայ, բայց վերջին դէպքերը պայծառապէս ցոյց կուտան թէ քաղաքական կարեւոր խնդրոյ մը լուծումը Նախարարապետի մը ձեռքը չէ բոլորովին, այլ Բրիտանական ազգը մեծագոյն բաժինն ունի, և Բրիտանական ազգն ամեն բանէ առաջ ինքնասէր է, իր շահը միայն կը փնտռէ, և այս պատճառաւ է որ շատեր այժմէն կը կակածին թէ մի՛ գուցէ Անգլիա, հակառակ Բ. Դրան կամաց, անկախութիւն տալով Սուդանի և Մէհտիին յանձնելով զայն, Մաքիավէլեան հեռաւոր նպատակ մ'ունենայ՝ օր մը Ափրիկէի մէջ նոր Հնդկաստան մը իր ձեռքն անցընելու ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դեռ վերջացած չէ Վառնայի ազգայնոյ մէջ վերելած անհամաձայնութիւնը ։ Թաղական խորհրդոյ ընտրութեան դէմ բողոքողներն՝ տեսնելով որ ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը ապօրինաւոր և անընդունելի կհամարի իրենց բողոքները, առ տեղական կառավարութիւնն բողոք բառնալով՝ նորա միջամտութիւնը խնդրեր են ։ Կըսուի թէ կառավարութիւնը միջամտելու շատ հակամէտ է ։

Եօթն եղաւ կաթուղիկոսական ընտրելեաց համար գաւառներէն Պատրիարքարան եկած քուէներուն թիւն ։ Տիարպէքիրի Մակարայեցւոց վանքին Վանահայր Տիգրանեան Դեր. Տ. Մկրտիչ եպիսկոպոսի քուէն առ Պատրիարքարան հասաւ երկու օր յառաջ ։

Ազգային Վարչութեան Քաղաքական Ժողովն՝ առաջիկայ չորեքշաբթի օրը գումարեալ Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ պիտի ընէ իր շաբաթական նիստն ։

Կարդինալ Հասուն, որոյ մահը ծանուցինք, ծնած էր ի Կ. Պոլիս 1809 յունիսի առջի օրն, հետեւաբար 75 տարեկան էր երբ մեռաւ ։ Մկրտեցաւ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ։ Իւր կրթութիւնն ստացաւ ի Հռոմ, Բրօբականտայի դպրոցին մէջ, և 1832ին վարդապետ ձեռնադրեցաւ ։ Ժամանակ մը Իզմիր կեցաւ, և ապա Կ. Պոլիս եկաւ ։ Սակաւ ինչ յետոյ, փոխանորդ կարգեցաւ Կ. Պոլսոյ Հռոմէական Հայոց հոգեւոր գլուխ Մարուշ դերապայծառին։ 1842ին, Անարզաբայի արքեպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ, և 1846ին Դեր. Մարուշի յաջորդեց ։ 1866ին, երբ մեռաւ Գրիգոր Պետրոս Ը, որ կը նըստէր Լիբանանու լեռն, և կը կրէր «Կիլիկիոյ կաթողիկոս» տիտղոսն, Հասուն Դերապայծառ ․․․ անոր յաջորդ հռչակեցաւ, և այսպէս իւր անձին վրայ միացուց թէ՛ Կ. Պոլսոյ և թէ՛ Կիլիկիոյ Հռոմէական Հայոց հոգեւոր գլխի պաշտօններն, և Հռոմէականաց կողմէ ստացաւ «Պատրիարք-Կաթողիկոս» տիտղոսը, զոր այժմ թողած է իր յաջորդին ։ Ցայնժամ Հասուն Դերապայծառ Անտօն-Պետրոս Թ անունն ստացաւ, և այդ անուամբ Պիոս Թ Պատրիարքութիւն տուաւ նմա 1867ին ։ Հասունեանց և Հակահասունեանց ծանօթ վէճերէն յետոյ, զորս իւր բռնած դիրքը քննել այս տողերուն նպատակէն դուրս է, Հասուն Պատրիարք իւր պաշտօնէն լինալով, 1872էն ց1876 չորս տարի անցուց ի Հռոմ։ Հասունեանց յաղթանակին վրայ, Կ. Պոլիս իւր աթոռը վերադարձաւ, յորմէ 1880ին հրաժարեցաւ՝ վերջ տալու համար իւր անուան յարուցած վէճերուն, և նոյն տարւոյ դեկտ. ամսոյն մէջ, Լէոն ԺԳ Պապը Կարդինալութիւն տուաւ անոր ։

Այսպէս, Հասուն Կարդինալ 44 տարի եկեղեցական պաշտօն վարեց, 34 տարի եպիսկոպոսութիւն, 14 տարի Պատրիարքութիւն և 3 տարի և երկու ամիս Կարդինալութիւն ընելով ։ Կը կրէր ականաւոր Նիշանը Իֆթիխարի, Ա. Կարգի Մէճիտիէի, Պատուոյ Լէգէոնի և Ֆրանձ Բ. Կայսեր պատուանշանները ։

Հրատարակուեցաւ Բուրաստան Մանկանց հանդիսի փետրուար 15 ի թերթն ։

ԱԶԴ

Բաղէշի վիճակէն Տէրզիմ գիւղի բնակիչներէն, Ցարութիւնի (Ցարօ) որդի Կուլիճան անուն երիտասարդ մը՝ 24 տարեկան, ջորեպան, կորսուած լինելով, կը խնդրուի որ եթէ նորա վրայ տեղեկութիւն ունեցող կայ՝ հաճի իմաց տալ Աչէ-Եալի խմբագրութեան ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ներքին գործոց նախարար Խահէմ փաշայէն, Պետական խորհրդոյ անդամ Աքիֆ փաշայէն, Դատական նախարար Ասիմ փաշայէն և Էվգաֆի նախարար Քեամիլ փաշայէն բաղկացեալ յանձնախումբ մը նախընթաց օրը գումարեցաւ ի Բ. Դուռն, ընդ նախագահութեամբ Մեծ-Եպարքոսին ։ Խորհրդակցութիւնք մինչեւ երեկոյ տեւեցին ։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ յանձնախմբին խորհրդակցութեանց առարկայն եղած է յունական եկեղեցւոյ առանձնաշնորհմանց խնդիրը ։

—

Վիէննայէն Ստանտարտ լրագրին ուղղեալ հեռագրոյ մը նայելով, Բ. Դուռը պաշտօնապէս պիտի բողոքէ Կորտոն փաշայի հանած յայտարարութեան դէմ, զոր Թուրքիոյ վեհապետական իրաւանց բռնաբարում մը կը նկատէ ։

—

Դատական նախարարութիւնը շրջաբերական մը պատրաստեր է նահանգաց դատական քննչաց, որ խընդրէ տանին Իզմիրի՝ Սէլանիկի՝ Պազտատի՝ Շամի՝ Տրապիզոնի և Գօնեայի պէս մեծ քաղաքաց մէջ վկայեալ փաստաբանաց թիւն աւելցնելու, և փոքր քաղաքաց մէջ գրանուած փաստաբանաց ալ վկայեալ լինելուն ։

—

Ոստիկանութեան նոր նախարար Քեամիլ փաշա միջոցներ ձեռք կ'առնու ձիաւոր ոստիկանաց խումբ մը կազմելու, որոյ պաշտօնը պիտի լինի մայրաքաղաքիս շրջակայներն իրենց շահատակութեանց ասպարէզ ընտրող յանդուգն աւազակներն հալածել ։

—

Կայսերական կառավարութիւնն որոշեց գաւառաց հանրային կրթութեան տնօրինաց կցել համբակալներ, որոց պաշտօնը պիտի լինի մատակարարել վերջերս Էվգաֆի պաշտօնատան կողմէ Մէարիֆին թողուած հասոյթներն, որպէս զի ճշդիւ գործածուին քաղաքաց և գիւղօրէից դպրոցներուն բարենորոգման ։

—

Ցայտնի է թէ, Էվգաֆի Նախարարութիւնն ամբաստանած լինելով Տէրքոսի ջրոց ընկերութիւնը թէ իւր ջրոյ խողովակները Պէնտերուն (ջրամբար) քովէն կ'անցունէ օր մը զանոնք բերանելու նպատակաւ, քննիչներ ղրկուած էին Քաղաքապետութեան և Էվգաֆի պաշտօնատանց կողմէ ։ Այս քննիչք այժմ տեղեկագիր մը չինած են, որով կը յայտնեն թէ Ընկերութեան դէմ ուղղեալ ամբաստանութիւնք անհիմն են ։

—

Ցունաց Երուսաղէմի վանքին միաբան Թոդիոս վարդապետն, որ պահ մը վանքին մէջ կուսակցութիւն մը կազմած և Երուսաղէմի Պատրիարք եղած էր, և այդ առթիւ բաւական հռչակ հանած, Սինայի լերան Ցունական մենաստանն աքսորուած է, նորընտիր Պատրիարքին ձեռամբ ։ Թոդիոս վարդապետն ալ իր կարճատեւ Պատրիարքական իշխանութեան միջոցին երկու միաբան աքսորած էր հոն ։

—

Բէժիի տնօրէնութիւնը միջոցներ ձեռք առած է՝ մայրաքաղաքիս վաճառականաց քով գտնուող ծխախոտները գնելու համար ։ Անցեալ ուրբաթ օրէն ի վեր քանի մը վաճառականաց ծխախոտի բոլոր ․․․ գնուած է արդէն ։ Բէժիի գաւառական տեսուչք հեռագրաւ կը մեկնին մայրաքաղաքէս, իրենց պաշտօնատեղին երթալով ։

—

Ըստ նորագոյն տեղեկութեանց, անստոյգ է այն լուր թէ Ռուսական դեսպան Պ. տը Նէլիտոֆի պիտի յաջորդէ Ռուսիոյ Արտաքին գործոց Նախարարութեան ասիական ճիւղին տնօրէն Պ. Զինօվիէվ ։

—

Լոնտոնէն կը հեռագրեն փետր. 25 թուով ․ «Ստէֆէնսըն զօրավարին առաջմնոյ վրայ, անգլ. կառավարութիւնը Կրահամ զօրավարին զօրաց պարտոնութիւն տուաւ Թօխարի բերդին վրայ քալելու, որ ապստամբաց բանակեղն է այժմ։ Ի Թէպ համախմբած են 10,000 ապստամբք, Անգլիացւոց ճամբան կտրելու համար ։ »

—

Սուաքիմ ղրկուելիք ուտեստի պաշարները 6,000 մարդու համար մէկ ամիս բաւելու չափով պիտի լինին, որովհետեւ Անգլիացիք կը հաշուեն թէ այսչափ ժամանակի մէջ պիտի վերջացնեն իրենց գործը ։

—

Վոլոսէն կը գրեն թէ Պանտրմացի 20 յոյն ընտանիք որք Տրապիզոնէն և Պուլկարիայէն եկող գաղթականաց վարձուքէն դժգոհ էին, Կ. Պոլսոյ Հելլենական հիւպատոսարանին դիմելով խնդրած են որ հարկ եղած դիմումն ընէ՝ Թեսալիոյ մէջ իրենց հող տալու համար, ուր մտադիր են երթալ բնակիլ ։ Հիւպատոսը, Պ. Միհօս, այս ընտանեաց խնդրագիրն Վոլոսի նահանգապետին յանձնած է որ զայն ներկայացուցած է Լարիսայի կառավարութեան ։

—

Այս շաբթու Դաւուտ-փաշայի կողմը Պուլկար պարտիզպան մը իւր բանջարանոցին մէջ խեղդուած գտնուեցաւ ։ Ոստիկանութիւնը մէկ քանի անձանց վրայ կասկածելով՝ ձերբակալեց ։

—

Ներքին գործոց նախարարութեան կողմանէ շրջաբերական մը պատրաստուեր է կուսակալութեանց, որ խիստ պատժոյ ենթարկեն հեռագրական գերանները գողնալու գիտմամբ կործանող և գիծերը խանգարողները ։

—

Չորեքշաբթի օրը գաղթական մը Քիւչիւք-Մուսթաֆայի կողմը սրճարան մը երթալով, ջրհանկրաց պէս Մուսթաֆան դուրս կանչեր, քանի մը տեղէն վիրաւորեր, և ինքն ալ բռնուեր է քիչ մը ետքը ։

—

Պոլսոյ չուկային մէջ երկու սեղանաւորաց ընկերութիւն մը երեւան ելեր է, որք խանութներուն առջեւը յաճախորդները կը գիտեն, և երբ յաճախորդ մը խանութէ մը դուրս կ'ելնէ ծրարն հոն թողլով, գողերէն մին անմիջապէս ներս մտնելով ծրարը կ'առնու, ըսելով թէ յաճախորդին սպասաւորն է ։

—

Երէկ առաւօտ ոստիկանութիւնը մայրաքաղաքիս արտաքսեց երեսուն վատաբարոյ կիներ ։

—

Լէվան-Հէրալտ կը ծանուցանէ թէ Շէյխ Ճէմալ-էտտին-էլ Աֆղան՝ որ յիշեալ լրագրին մէջ Մէհտիին վրայ հրատարակուած յօդուածի մը հեղինակն է, Արաբերէն լեզուաւ լրագիր մը պիտի հրատարակէ ի Բարիզ, որ «Իսլամական շահերը պիտի պաշտպանէ» ։

—

Սէլանիկի Նահանգին վերաքննութեան ատեանին ընդհանուր դատախազ կարգեցաւ Բաթիւ էֆէնտի, որ արդէն քանի մը նահանգաց մէջ գտնուած է սոյն պաշտօնով ։

—

Ոստիկանութիւնն իմանալով, որ Ֆաթիհի մզկիթին շրջակայ խանութներուն մէջ ժամանակէ մը հետէ ըմպելիք կը ծախուի առանց հրամանի, յիշեալ խանութները փակել և գինեվաճառներուն առջև ոստիկաններ դնել տուեր է ։

—

Երէկ առաւօտ Քիոսի, Չէշմէի և Ուրլայի մէջ ուժգին գետնաշարժ մը պատահելով՝ երկու րոպէ տեւեր է ։

—

Վերջին անգամ արձակեալ ալպանիացւոց ալ երկերկու լիրա պարգեւ տրուեցաւ Օգոստ. Սուլթանին կողմանէ, և երէկ ճամբայ հանուեցան դէպ ի Սէլանիկ ։ Այս յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուեցան ոստիկանութեան Նախարարն, Նաւահանգստաց վերատեսուչն և այլք ։ Արձակուեալք ջերմ բարեմաղթութիւններ բրին Նորին Վեհափառութեան համար ։

—

Տօքթօր Հաղարապետ Մէհմէտ էֆէնտի՝ առջի օրը Նըշանճը սրճարանի մը մէջ նստած ժամանակն յանկարծամահ եղաւ ։

—

Գարթալի Շէյխլի գիւղի բնակիչներէն Մուսթաֆա անուն մարդասպան մը՝ զոր ձերբակալելու հետամուտ էր ոստիկանութիւնը, բռնուեր բանտարկուեր է ։

—

Պետական խորհրդոյ քննութեան ենթարկեալ է՝ ծխախոտ և այլ այսպիսի արգիլեալ վաճառք փախցնողներուն վերաբերեալ դատական օրինաց ծրագիր մը ։

—

Ներսիսեան պաշտօնատունը գրեր է կուսակալութեանց, որ գաւառական լրագրաց միջոցաւ ծանուցանեն հասարակութեան, թէ անվճար մնացած տուրքերն թղթադրամով կամ մէթալիքով հատուցանելու համար որոշեալ ժամանակը կլրանայ Փետրուարու վերջը ։

—

Երուսաղեմայ Հրէայք Պոլսոյ Րաբունապետին առ Բ. Դուռն միջնորդութիւնը խնդրեր են, ծանուցանելով թէ ռուսք կ'ջանան գրաւել Զաքարիա և այլ մարգարէից գերեզմանաց վայրերն, որ հրէից սեպհականութիւնն է բազում ժամանակէ հետէ։

—

Կայսերական Ա-ե-ւ շոգենաւն երէկ առաւօտ նաւարանէն ելաւ՝ Էրէյլի երթալու համար ։

—

Կըսուի, թէ ոստիկանութեան Նախարարութիւնը քննիչներ կ'կարգէ ոստիկանաց բարեկարգութեան և ընթացից վրայ հսկելու պաշտօնով ։

—

Մինչեւ լրագրիս մամուլը տրուած ժամը, Ռիւթէրի և Աժանսի գործակալութեանց կողմանէ ո՛և է քաղաքական հեռագիր չէ հաղորդուած մեզ ։

ՎՐԻՊԱԿ

Մեր երեկի Բ. էջին 6 րդ սիւնակին 5 րդ տողին մէջ, ''Եգիպտոս,, բառը պէտք է կարդալ ''Եպիրոս,, ։

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ցունաց Պատրիարքարանին երկու Վարչական մարմնոց վերջին ոչ-պաշտօնական նիստին մէջ տեղի ունեցած խորհրդութիւններն Աչէ-Եալ+ի անցեալ աւուր թերթովը համառօտիւ փութացինք հրատարակել։ «Ազգային այս երկու մարմիններն իրենց ծանր պատասխանատուութիւնն զգալով՝ վեհանձն և գովելից արժանի եղանակաւ անգամ մ'եւս փութացին գիտցնել առանձնաշնորհմանց կարեւոր խնդրոյն լուծումն, որ դժբաղդաբար խառնակ երեւոյթ մ'առած է ։ «Կարող չեմք, կըսէ Նէօլոկոս իւր երեկի թերթովը, առ Բ. Դուռն յըղելի վերլուծական պատասխանագրոյն վրայ երկարօրէն խօսիլ այժմ, սակայն ըստ մեր տեղեկութեանց յիշեալ պատասխանագրոյն պատմական նշանակութիւնը մեծ է, որ անհերքելի փաստերով կ'ապացուցանէ ոչ միայն մեր, այլ նաեւ Թուրքիոյ մէջ բնակող միւս քրիստոնեայ ժողովրդոց նուիրական և անժխտելի իրաւունքը ։ Խմբագրեալ պատասխանագիրը կը յենու 1856 ին հըրատարակեալ Խաթթի – Հիւմայունի տրամադրութեանց վրայ, որովք մեր ազգային – եկեղեցական առանձնաշնորհմունք միւնջենաւոր և ապագային մէջ ո՛ և է փոփոխումէ զերծ կը կը հռչակուին ։ Սոյն պատասխանագրով բացայայտապէս կ'ապացուցուի թէ Բ. Դրան այժմեան առարկութեամբք առանձնաշնորհութիւնք բոլորովին և յաւէտ կը կորսնցնեն իրենց գոյութիւնը, մինչդեռ՝ որպէս քինք, 1856ի Խաթթի – Հիւմայունը՝ զանոնք պաշտպանելէ յետոյ, ապագային մէջ անոնց առաւել ընդլայնում և զօրութիւն տալ կը խոստանար աշխարհիս աչքեւ ։ Պատասխանագիրը բազում փաստերով և համոզիչ եղանակաւ կը քննէ Բ. Դրան այս մասին ի մէջ բերած պատճառաբանութիւնքն, ապացուցանելով թէ՝ առանձնաշնորհմանց պահպանումն ըստ ամենայնի համաձայն է Կայսերական կառավարութեան թէ՛ հանրային և թէ՛ միջազգային իրաւանց ։ Ազգային Երեսփոխանաց կողմէ խմբագրեալ այս կարեւոր և անհերքելի գրութիւնն՝ անտարակոյս եմք որ այլ եւս արմատէն կը խլէ միակողմանի գործողութիւնն և ․․․ բանակցութիւնները, բացորոշապէս յայտնելով մեր ազգին անսասան վճիռն և բոլոր միւս հայրենակից քրիստոնեայ ազգաց ջերմագին իղձը ․ ․ ․ ․ ։

«Պատասխանագրոյն հրատարակութեամբ՝ Ազգք բացորոշապէս պիտի տեսնէ թէ մինչդեռ ազգային երկու վարչական մարմիններն՝ արիական դիրք մը բռնած, կը խորհէին թէ՛ մեր և թէ Թուրքիոյ մէջ բնակող միւս քրիստոնեայ ազգաց ամենանուիրական իրաւունքները պաշտպանելու համար հետեւելիք ընթացքն, ընդհակառակն՝ սոյն իրաւանց պաշտպանութիւնն ի պաշտօնէ ստանձնող անձըն, իւր արքունեակներովն ; հան-

բայն խրատունքն անձնական շահուց զոհելով՝ միակողմանի բանակցութեանց կ'զբաղէր և խնդրոյն մէջ իրաւախոհութիւններ մուծանել կ'աշխատէր։ . . . Ազգին երեսփոխաններն այս մասին ևս իրենց պարտականութիւնն ըստ ամենայնի կատարած լինելով՝ յուսով լի են թէ Վեհ. Սուլթանն և Նորին լուսամիտ Կառավարութիւնք՝ գնահատելով նոցա պարտականութիւնք խղճի մտօք կատարող անձանց արժանիքը, չպիտի յապաղին արդարացնելու թէ՛ անոնց և թէ՛ անոնց ներկայացուցած Ազգին յուսալիք և օրինաւոր ակնկալութիւնը»։

—

Կը լսենք թէ Փէնէրի Պատրիարքարանին երկու Վարչական ժողովոց կողմէ այս անգամ Բ. Դուռը զրկուելիք գիրն, որ Ամեն. Յովակիմ Պատրիարքին քով կը գտնուի այժմ ստորագրուելու համար, այնչափ ընդարձակ է, որ Թարգմանութիւնք կրնայ գրաւել ամբողջ Արեւելքի քանի մը թիւերը միանգամայն։ Կը լսենք նաև թէ այս պատասխանագիր Փրանսերէնի Թարգմանուելով, բնագրոյն հետ պիտի հրատարակուի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ԴԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 18 Փետրուար

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոցուեցաւ....դհկ.	9	29
Գօրսային գոցուելէն վերջը «	9	29
Երէկ Բերայի մէջ..........	—	—
Առաւօտուն բացուեցաւ...... «	9	25 1/2
Բարձրագոյն գին.......... «	9	25 1/2
Նուազագոյն.......... «	9	24
Կէս օրին.......... «	9	25
Փոխառութիւն 1863..........Փր.	59	—
» 1865.......... «	55	
» 1869.......... «	49	50
» 1873.......... «	44	
Գօն տիւ Թրէզօր......Անգլ. լիրա	17	25
Բուժէի երկաթուղի..........Փր.	41	75
Օպլիկասիյօն տը Բրիօրիթէ »	375	

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍԱՔ

Ասօրիէթէ Ժէնէրալ....Անգ. ոսկի	4	
Գրէտի Ժէնէրալ...... Օսմ. լիրա	7	
Պանք տը Բօնս........ « «	6	36
Ասս. Շանժ է վալ.... « «	3	38
Թրամուէյ.......... «	2	95
Ինիւֆիէ. Եգիպտական	—	—
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	74	
Գիշերը գործ չեղաւ	—	
Այս առտու բացուեցաւ..	74	
Կէս օրին նոյն գին	74	

Ընթացք դրամոց

Օսմ. ոսկի.......... ղրշ.	100	—
20 Փրանքնոց.......... «	87	28
Անգղ. ոսկի.......... «	110	16
Բրիմից.......... «	51	1/2
Բօլ էմբերիալ.......... «	90	12
Ռուսի Թղթադրամ.......... »	9	24
Թալէր.......... «	19	17
Ֆիօրին.......... «	9	04
Մէճ. արծ. (տարբ.).......... «	108	1
Հինգնոց.......... «	102	30
Մէթալիք.......... «	100	1/2
Պլինձ.......... «	800	—
Թղթադրամ.......... «	1470	—
Վեցնոց.......... «	102	38

ՄԵՏԵՈՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿ

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ Դ'ՏԱՐԱՆ Ի ԲԵՐԱ

1 Մարտ (Ն. Տ.)

		Ժ.	Վ.
Ծագումն արեգական (Առերևոյթ)		6	35
Մուտք « «		5	50
Կէս օր (Միջին ժամով) . .	12	12	26
Կէս օր (ժամ ըստ տաճկաց)		6	3
Ծագումն լուսնի (Առերևոյթ)	Ա.	8	30
Մուտք « «	Ե	10	18

Երևումն լուսնի . Ա. Ք. 4 Մարտ.

Առաւօտեան ժամը 8 ին

	Հարիւրդմեթր
Ծանրաչափ (Ծովու երես) . . .	764 5
Ջերմաչափ	6. 4
Նուազագոյն աստիճան	4. 8
Բարձրագոյն « երեկուան	9. 7
Խոնաւութիւն 0/0	91
Բարձրութիւն անձրևի 24 ժամու միջոցին . հազարորդամեթր	0

Ուղղութիւն հովոյ, հանդարտ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29ԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ծանրաչափը միակերպ ճնշուած է Միջերկրականի վրայ. Հովը բաւական այժգին կը փչէ արեւելեան կողմէն դէպ ի Միջերկրականի հիւսիսային կողմը. Հովը փոփոխական և տկար է Ադրիականի և Արշիպեղագոսի վրայ։ Օդն հանդարտ է յՕտեսա։ Բարեխառնութիւնն է 0 աստիճան ի Բեդրպուրկ, զերօէն 4 աստիճան վար ի Վիէննա, և 18 աստիճան վար ի Բեդրպուրկ։

Այս առաւօտ ժամը 3ը 45 վայրկեան անցած երկրաշարժի խիստ այժգին ցնցում մը տեղի ունեցաւ Քիոսի մէջ։

ՀԵՐԱԿԼԷՍՆԵՐՈՒ ՄԵՆԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Թիֆլիս հրատարակուող Նօվօյէ Ա.-ղուէէնիէ ռուս թերթի մէջ վերոյիշեալ վերնագրով կը կարդանք հետեւեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնները։

Յունուարի 20ին առիթ ունեցանք ներկայ գտնուելու երկու մեծահռչակ ըմբիշներու մենամարտութեան, որոց մին Հայ Դիգանեանն էր, միւսը Փրանսիացի Տուբլիէն։ Այս երկու հակառակորդաց դաշինքին համաձայն, հանդիսատեսներէ առնուած սակը երկուքին մէջ հաւասար բաժին պիտի լինէր։ Երկու անգամ տեղի ունեցած մենամարտութեան մէջ, Հայն յաղթող հանդիսացաւ, գետին զարնելով հակառակորդն։ Երբ հանդիսականները արդէն ցրուելու վրայ էին, Պ. Տուբլիէն խուռն բազմութեամբ շրջապատուած և ամեն կողմէ ծաղրալից աղաղակներ լսելով, չհամբերեց և հակառակորդը երրորդ մենամարտութեան կոչեց։ Դիգանեանն ընդունեց մենամարտութիւնը, այն պայմանաւ միայն, որ յաղթուողը պարտաւորի երրորդ անգամին 400 րուբլ վճարել հակառակորդին։ Պայմանը ընդունուեցաւ և երկու ախոյեանները ծայրայեղ կատաղութեամբ միմեանց վրայ յարձակեցան։ Դիգանեանն առաջին յարձակումը ըրաւ. Տուբլիէն կրկին ինկաւ, բայց առանց կռնակը գետնին տալու։ Այդ ժամանակ կատաղութենէն բերանը փրփրած Հայը մէկ ձեռքով հակառակորդին աջ ոտքը բռնելով, միւս ձեռքով կոկորդը, այնպէս սկսաւ սեղմել, որ խեղճուկ Փրանսացին կիսամեռ մնաց գետնի վրայ փռուած։ Ժողովուրդը և ոստիկանութիւնը անմիջապէս խառնուելով, հազիւ կարողացան ազատել արիւնաթաթաւ ըմբիշը կատաղած վագրի ձեռքէն՝ որոյ վրայ ամբոխը սիրտ առնելով, համբոյրներով և գրկելով հանդիսավայրէն դուրս հանեց Հայազգի Սամփսոնը։

ՀԱՅՔ ՌԱՇՏԻ

Այս քաղաքի ազգայնոց վրայ բաւական տեղեկութիւն կը գտնուի՝ ա. «Մշակ» լրագիր Տփղիսի ուղղեալ հետագայ Նամակին մէջ։

«Համնելով Ռաշտ, ագահ հետաքրքրութեամբ դիտում էի ամեն բան և օրէցօր նորանոր տեղեկութիւններ էի հաւաքում։ Քաղաքի բնական դիրքը գեղեցիկ է, հարուստ է բուսականութեամբ, ջրերը անվնաս են, ո՛չ համեղ, կլիման սաստիկ խոնաւ է։ Ռաշտը, ինչպէս պարսկական քաղաք, սաստիկ կեղտոտ է, փողոցները նեղ և անկանոն։ Այստեղ կան շատ մեծ ու փոքր խանութներ, որոնք իրենց ամեն տեսակ մթերքների խառնուրդով ապականված են սարսափելի գարշահոտութեամբ։ Բնակիչները բաղկացած են գլխաւորապէս երկու ազգութիւններից—հայերից և պարսիկներից. կան այստեղ և յոյներ, ռուսներ և անգլիացիք, որոնց թիւը կարելի է հաշուել երկու ձեռքի մատներով։ Հայերը, համեմատաբար պարսիկների հետ, նոյնպէս շատ չեն. այստեղ կան 48–50ի չափ տեղացի հայ ընտանիքներ և նոյնչափ օտարաքաղաքացի հայ վաճառականներ։ Պարսիկները ունին բազմաթիւ մանր մունր ուսումնարաններ կատարեալ նահապետական կարգ ու կանոններով. համարեա՛ թէ ամեն փողոցում կարելի է տեսնել պարսից ուսումնարան՝ խանութների կարգում։ Ամբողջ ուսումնարանը ներկայացնում է մի մթին, խոնաւ սենեակ, որի մէջ տեղը նստած է ուսուցիչը—մոլլան յատակի վրա ձգած օթոցի վրայ, իսկ նրա շուրջը կոշտ փսիաթների վրա ծունկ չոքած 6–20 տարեկան հասակի աշակերտներ։ Թէ՛ այսպէս և թէ՛ այնպէս, այնու ամենայնիւ ուսումնարանական գործում այստեղի պարսիկները աւելի եռանդոտ են, քան թէ հայերը, չը նայելով, որ հայերը պարսիկներից աւելի հարուստ են և շրջապատուած աջողակ հանգամանքներով։

«Ռաշտում կայ և մէկ հայ-աւետարանականների ուսումնարան, որը կատարելապէս ապահոված է նիւթականապէս, իսկ ինչ որ վերաբերում է ուսումնական մասին,— ամենանախանձելի դրութեան մէջ է. սորա պատճառը, որքան կարողացայ նկատել, մի կողմից աշակերտների անկանոն յաճախելն է, իսկ միւս կողմից օրինաւոր ուսուցչի բացակայութիւնը։ Հայ լուսաւորչականները նոյնպէս ունէին մէկ ուսումնարան իրանց միակ եկեղեցու գաւթում, որը նոյնպէս ամենաաննախանձելի դրութեան մէջ է և ստոր ամեն-մի կրիտիկայից։

«Հայ-լուսաւորչականները երկու-երեք անգամ ժողով կազմեցին, տեղացիներից տարեկան մի որոշեալ վճար առնել վճռեցին։ Ու այժմ ամենքը եռանդով գործում են, նպաստում են նոր սկսած գործին։ Յուսով եմ, որ մինչեւ վերջը այսպէս կը շարունակուի։ Իսկոյն քանդեցին եկեղեցու գաւթում գտնուող փոքրիկ շինութիւնը, որովհետեւ շատ փոքր էր, ցած և միանգամայն անյարմար ուսումնարանի համար։ Ես սկսեցի պարապել անցեալ նոյեմբերի 22ից և մի քանի օրում աշակերտների թիւը կրկնապատկըւեցաւ. օրէցօր կրկին աւելանում են և շատով յոյս ունեմ, որ մի դասատունը չըբաւականանայ։ Ինչպէս որ սկզբից յայտնել եմ այստեղացի հայերին, ես մեծաւ ուրախութեամբ կը պարապեմ և պարսիկների հետ, ուսափ և ցանկացող պարսիկներ ևս կան որոնք սպասում են մեր ուսումնարանի շինութեան վերջանալուն, որ յաճախեն ուսումնարան։ Աշակերտներիս ժամանակաւորապէս տեղափոխել եմ մի մասնաւոր սենեակ, որտեղ և պարապում եմ նրանց հետ։ Մտադիր եմ այստեղի հայ-հասարակութեան կողմից, հիւպատոսի միջնորդութեամբ դիմել առանձին խնդրագրով ռուսաց ողորմած տէրութեան, խնդրելով նպաստ Ռուսաց լեզուի դասատուութեան համար, ինչպէս որ ստանում է Դաւրէժի հայոց ուսումնարանը։ Տեսնելով մի այսպիսի գործ այսպիսի քաղաքում, ես մի կողմից ուրախանում և փառաւորվում եմ, որ ապագայ մատաղ սերունդը բաւդ կունենայ կանոնաւորապէս դաստիարակվելու, իսկ միւս կողմից տխրում և յուսահատվում եմ, որովհետեւ ուսումնարանը միանգամայն զուրկ է նիւթական միջոցներից։

«Մինչ Ռուսաստանի և Տաճկաստանի մեծ և փոքր քաղաքներում և մինչեւ անգամ ամենաաննշան գիւղերում կան բազմաթիւ կանոնաւորված ուսումնարաններ հմուտ ուսուցիչներով, մինչ այնտեղի մանուկները աչք բացելով տեսնում են իրանց համար պատրաստի կրթարաններ, այստեղ, Պարսկաստանում ընդհակառակն գիւղացի հայ մանուկները աճում ու թառամում են ագիտութեան խաւարի մէջ, իսկ քաղաքացի մանուկների համար կան այնպիսի ուսումնարաններ, որոնց չը լինելը աւելի լաւ կը լինէր։

«Մի քանի օրից յետոյ այստեղի ուսումնարանը պատրաստ կը լինի։ Գեղեցիկ փոքրիկ շինութիւն հայոց եկեղեցու գաւթում. բայց ի՛նչ արած, քանի որ հիմքը խախուտ եմ տեսնում, քանի որ ուսումնարանը չունի դրամագլուխ։

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Օրթագիւղ, 17 Փետրուարի

Յիսուսեանց ներբողը։—Պար ու կեանք։—Կենաց հակադրութիւնները։—Վարդեան մը։—Վիպասանները դերը. կնոջ վիշտերը։—Դրական փշեր։— Նորայր։— Ճակատներու զօրութիւնը։—Արքայն դրօնու։—Յուսահատ սերունդը։— Հայկունի և Խրիմեան։—Առաքինի եկեղեցական։—Հրաժեշտը սիրտ մը։—Փլատակներ։

Անիծեա՛լ պարահանդէս, դու կը քանդես ազգին տունը։ Միթէ այսպէս չէ՞նք նզովեր ամէն օր պարահանդէսն, և սակայն Յունուար 27ի և Փետրուար 9ի գիշերներն, Նոր-Թատրոնը, թէպէտ լայնատարր, բայց շատ անձուկ էր հոյլ ի հոյլ պարողաց համար։ Ե՞ր անդ դիմել այնքան եռանդով։ Այս հարցման կը պատասխանեն,—«Ազգին օգուտը զայս կը պահանջէ։ Այո՛ պատուհաս մ'է պարահանդէսը; բայց փրկութիւն պատուհաս։ Վատ միջոց, սուրբ նպատակ»։

Խե՜ղճ Յիսուսեանք, զոր այնքան քարկոծեցինք ու կը քարկոծենք, վերջապէս կ'ընդունինք թէ գէշ չէ իրենց սկզբունքը, "Նպատակն զմիջոցը կ'արդարացնէ,,։ Շա՛տ պախարակեցանք այդ սկզբունքին դէմ, շա՛տ հարուածեցինք զայն մինչեւ որ այդ սկզբունքը լաւ մը ջեռեղեցաւ հայոց մաքերուն մէջ, ինչպէս դամ մը որու գլխուն որքան զարնես այնքան աւելի կը տեղաւորուի։

—

Ինչ որ ալ լինի, ա՛լ պարն ու պարահանդէս այսօր կենսական մաս կը կազմեն մեր բարուց, կը տիրապետեն մեր կենաց վրայ, և կրնանք ըսել թէ՝ Պոլիս չէ կարող ապրիլ առանց պարելու։ Եթէ մինչեւ իսկ մի պարահանդէս տրուէր յօգուտ կրթական ընկերութեանց կործանման, ինչպէս անքուն կ'երազեն ոմանք, գուցէ խուռներամ բազմութիւն մը գրաւէր Բեբայի Թատրոններու սրահներն։

Ի՞նչ կրնանք ըսել։ Ինչ որ կը խօսի մարդկային սրտի հետ, բանաստեղծութիւն մը, վէպ մը, պատկեր մը, թէ պար, իւր գերին կ'ընէ զմեզ։ Եւ ո՞ր հայելի լաւագոյն կը ցոլացնէ մեր ընկերական կեանքը քան պարահանդէսը։ Պարահանդէսը մանրանկար մ'է մեր օրուան կենաց։ Անդ ժամադիր կուտան վիշտ ու խինդ, անդ բերկրանք ու թախիծ զիրար կը գտնեն։

Ի՞նչ, միթէ սոքա որք կը սուրան կը պտտին նոքա են որք օր մը արցունքներով կ'ընկերանային սրտի անուշակ հատորի մը դագաղին, անմխիթար էին, չունէր կեանքն այլ ևս իրենց համար հրապոյր, և ահա՛ վալսի փոչիներու մէջ կը հոլովին խառնախառն նոցա հետ որոց համար կարծես միշտը բառ մ'է զուրկ նշանակութենէ։ Բայց այս է մարդկային սիրտը. ամէն թախիծ անձկալարոտ կը տենչայ սփեռ նշոյլի մը։ Ջե՞նք կարող արդեօք դրօշմել ի ճակատն այդ լուսազարդ ամփայլ սրահի՝ պատկեր կեանքի ամէն հակադրութեանց, «սէ՛ր, սո՛ւգ»։

—

Եւ թէ փոքր ինչ հարեւանցիկ ակնարկ մը տանք ամէն հակադրութեանց, որ այդ սրահներուն մէջ համախմբեալ կը տեսնենք, ի՛նչ տխուր խոհեր չեն պաշարեր զմեզ։ Մեր ընկերական խնդիրն իւր բոլոր մերկութեամբ, անդ լուսոյ ջահերուն ներքեւ, կը փայլի մեր աչքերուն առաջ։ Փետրուար 9ի գիշերն մի կին հեղաձեմ կը քայլէր և մերթ ինձ մօտ գալով կը խօսակցէր։ Բնական էր որ հետաքրքիր լինէի. ի՛նչ կուզեն թող ըսեն, մենք հետաքրքրութեան մասին կը գերազանցենք գեղեցիկ սեռը. մանաւանդ երբ օրագրի մը քրոնիկը գրելու կը կոչուինք՝ հետաքրքրութիւնը. պարտականութեանց ամենէն նուիրականն է։ "Քավալիէն,, ներեց ինձ ճեմել մի քիչ իւր տիկնոջ հետ։ Մի քանի քայլերէ վերջ ապշեցայ,

— Դո՞ւ ես, օրիո՛րդ, հարցուցի.

—Այո՛, ի՞նչ կայ զարմանալու։

—Մա՞յրդ.

Տխուր շեշտով մը պատասխանեց,

—Ջէի ուզեր գալ, մայրս ստիպեց, շատ ընդդիմացայ, գնա՛, գլխուդ ճարը փնտռէ կ'ըսէր և զիս խրկեց բարեկամիս հետ։

Այդ դառն խօսքերն մխեցան սրտիս խորը։ Տասը տարիներ առաջ երեկոյթի մը մէջ հանդիպած էի օրիորդին, տասն եւ չորս կամ տասն եւ հինգ տարեկան էր, կեանք կը բուրէր, և խոլական կայթերով կուզէր կայթել։ Մայրը, հին մայրերու բեկոր մը, ձեռքէն բռնեց, նստեցուց քովն և ի զինաց աղջկանը կը մերժէր ամէն հրաւէր։ "Աղջիկը քիչ մը տկար էր,, . ընթացիկ բառաձեւ զոր կը գործածեն մայրերն ու դիւանագէտներն։ Եւ ինձ ըսաւ, "կուզեմ աղջիկս շուշանի պէս պահել, դալ տարի կը կարգուի. խօսք չըլլայ,,։ Շա՛տ անցան, շա՛տ սահեցան դալ տարիներ. ո՞ւր մայրական խղճահարութիւն, Շուշանը կը թառամի, փուշը կը գտնէ ձեռք մը ուր մխի, և մայրը իւր շուշանը փուշի կուզէր փոխել։ Միթէ աղխարգեցիկ չէ՞ տեսնել մայր մը որ արցունքով կը մղէ իւր աղջիկը շաւղի մը մէջ, զոր մայր ու աղջիկ չեն սիրեր։ Եւ սակայն կենաց պահանջներն անողոքելի են։ Աղջիկ է, կին է, յաջորդ կը փնտռէ իւր գործակալը զգացմանց, յաջորդ երիտասարդի մը սրտին մէջ, յարգուրդ մայրական գորովանաց մէջ։ Եւ ահա կը սահին տարիներն, խանգարած է այդ սիրտը, եթէ երբեք կը խանգարի կնոջ մը սիրտը։ Մելամաղձութեան սեւ շղարշը կը քօղէ զայն։ Խոր հառաչանքներն չեն միայն ազգի մը ցաւերու թարգման. տարակի մը վաւուն շատ անգամ աւելի սրտի խորը կը հնչէ։ Բայց նուագարանն կը հնչեն. Նոր պար մը. Մռաք բարով սիրտ ու փիլիսոփայութիւն. դէմքերն կը ժպտին, ի՛նչ փոյթ։

—

Այլ կը դադրին նուագարանի ձայներն, կը մարին ջահերն, ու օր մը երբ մենացեալ կը խորհիս, միտքդ կը թափառի այն ժամերուն մէջ ուր լսեցիր ոսկեզօծ ցաւերու հառաչներն, որոց արձագանգն դեռ հալածական կը վարէ սիրտդ ու հոգիդ։

Մի քանի տարի առաջ հայկուհիներու անդրանիկ պարահանդէսին քանի մը բարեկամներ կսքանչանայինք աղջկան մը վրայ։ Ազնուր, սիրուն աղջիկ մը, միտքը արագապայծ, սիրտը արդէն տխպար մը կնոջ սրտի, նոր կսկծուներ կեանքն. հազիւ, ինչպէս կ'ըսեն Պոլսեցիք, վեշտասան գարուններ տեսած էր, զինքն իրաւամբ կանուանէինք օրուան հերոսուհին։ Այս Յունուար 27ի գիշերն մօտեցայ տիկնոջ մը և հարցուցի

—Լո՞ւր ունի՞ք Տիկին * * * է։

—Այո՛։

—Ի՞նչպէս է.

—Ի՞նչպէս ըլլայ. անցեալ օր մօրը գրած է. «Մայրս, ինչո՞ւ ինձ ուսում սորվեցուցիր. ինչո՞ւ դաշնակի վրայ կ'երթեւեկէին մատներս. ո՞ւր էր թէ կար կարել սորվեցնէիր ինձ, եփել ու թափել. գուցէ երջանիկ ըլլայի. դժբաղդ եմ, մայրիկ»։

Դե՛ռ հազիւ տասն և ինը տարեկան ու արդէն դժբաղդ։ Ա՛յդքան ծիծաղկոտ կ'երեւէր կեանքն իրեն. և այդ ցնծումներու, այդ կայթերու յաջորդ առաւօտը, արթննալ դժբաղդ.

Ջի փաղոդայնն է տխուր,
Կայթառոնից հրճուական.

—

Եւ ինչո՞ւ այդ տխուր փաղոդայնը։ Թո՛ղ հայ վիպասաններն այդ մեզ խմասցնեն. իրենց գեղեցիկ գրիչներով ներկայացնեն մեզ մեր ընտանեկան վիճակը իւր բոլոր խեղութեան մէջ։ Թող յուզուեն մեր սրտերը, բայց յեղափոխեն մեր բարքերը։ Գորով, եռանդ, սէր, այս է կնոջ սրտին կարօտը, և կը գտնեն երիտասարդներ որք միայն գործի համար կրթուած են։ Որքան կ'ինէր թշուառ են, ոչ թէ գի աղքատ են, այլ ո՞ւր գտնեն միտք մը, որ իրենց մտաց հաւասարի, սիրտ մը որ իրենց սրտին հետ բաբախէ, հոգի մը որ իրենց հոգիներու հետ արփամթեւէ։ Ո՞վ պիտի պարգեւէ զայս իրենց։

—

Սպասենք որ վիպասաններն, որք միանգամայն խմասատերներ են, դրադին այս հարցերով, մենք չնմանինք ուրիշ մըշտեր, որք եթէ սիրային չեն, բայց եւ այնպէս միշտ են։ Խե՜ղճ Նորայր, որոյ բողոքներն ո՛չ միայն մեր մաքերն վրդովեցին այլ մեր սրտերն ալ յուզեցին։ Բազմաշարչար փաստաբանը, դանձ կը պարգեւէ ազգին և սակայ կարօտ կը մնայ պատառ մը հացի։ Բայց միթէ ա՞յս է իւր մեծ դժբաղդութիւնը։ Ջեմ կարծեր։ Մեր գրականութեան այդ հսկայ անձնաւորութիւնը հրաւէր կ'ընդունի մենամարտի, բայց ո՞ւր են այն տաղանդներն որք կարենան գէթ ամենայն նմանութիւն մը իսկ ունենալ Նորայրի տաղանդին հետ։ Ո՞ւր գոնէ իւր նմանը։ Այս էր դժբաղդութեանց մեծագոյնը, մարտնչիլ փոքր էակներու դէմ։

—

Քիչ կը գտնուին սակայն լեզուագէտներ որք այնքան խղճահար լինին որպէս Նորայր։ Դեռ պատանի արդէն մագաղաթներու ընթերցմամբ աչքերն տկարացած էին։ Տպեալ ու ձեռագիր, Ս. Ղազարու մատենադարաններն կ'ըմպէր միօք, սքանչելի յիշողութեամբ զարդարուած։ Քսան և չորս տարեկան դեռ չկար և արդէն իւր վրայ հրաւիրած էր Հ. Արսէն Բագրատունիի զարմացումն։ Պօսուէի Թարգմանութեան մէջ արծիւի աչքերէն վրիպակներ սպրդած էին, այսպէս ըսենք, և Նորայր կը գտնէր զանոնք։ «Աֆէրիմ Արթին աղայ» կըսէր նմա Հ. Բագրատունին, զարնելով ուսին։ Բառագիրքը, որոյ ծրագիրն Պ. Նորայր արդէն գծած էր և աշխատութեան ձեռնարկած, բոլոր վանքին ցնծութեան առարկայ կը լինէր։ Եւ յետոյ, տեսանք զինքը Պոլսոյ անկիւններն մտն գալ, տուներն պտըտիլ, Հայաստանցի կիներն տեսնել, բառ մը խնդրել, նշանակութիւն մը ստուգել։ Ա՛յդքան խղճմիտ, ա՛յդքան խելքով աշխատութիւն մը մեզ սքանչացուցած կը պատճառէ, և մեք սիրահարք Նորայրի կըր վստահութեամբ կը պաշտենք զնա։ «Բայց կըսէր, ի՞նչ է այս ըրածս, դեռ ոչինչ. բառագիրքս վերջանայ, երթամ Էջմիածին, երթամ վանքերն, պտըտիմ Հայաստանի ամէն անկիւններն և ընծայեմ Հայոց ազգին կատարեալ գանձ մը, որ գրաւական մը լինի ազգային, անցեալին մխիթարանք մը»։

—

Եւ նոքա որք կը տենչան կարօտել իմն այդ փառքը, եւ աւելի գոհ ըլլալ Հայ ազգը, խրատունք չունի՞նք նոցա հարցնելու, ո՞ւր են իրենց վկայագիրներն։ Ունի՞ն անցեալ մը, ունի՞ն պաշար մը, գրաւական իրենց ընդունակութեան։ Պատասխանը տարակուսական, գուցէ անկարելի։ Բայց ո՛չ ուրիշ պատասխան մը ունին, «իրենց ճակատը», ինչպէս «դրադէտ» կոչուածներէ շատերն։

Մի քանի տարի առաջ երիտասարդի մը, կամ լաւ եւս պատանիի մը հանդիպեցայ, որ հրաւիրեց զիս Կէտիկ բաշայի Թատրոնը, ուր արդէն երկու անգամ նիրհած էի Հայկի ու Վարդանի ողբերգութեանց օրերներով։ — Ի՞նչ ներկայացուած կայ հարցուցի։ — Ես դրամ մը, «մեծ դրամ» մը պիտի ներկայացնել տամ։

— Իրա՞ւ, նիւթը։

— Դեռ չեմ որոշած, բայց շուտ մը կ'որոշեմ, կը գրեմ, ներկայացնել կուտամ։

Պատանին, թէպէտ և թեթեւ, բայց աչխոյժ պատանի մը կ'երեւէր, ես ալ, չեմ գիտեր ի՛նչպէս եղաւ, յորդորեցի զինքն որ օտար լեզու մը սորվի, մատենագրութեան ու գիտութեան հետամուտ լինի, կեանքի փորձառութիւն ունենայ, և ապա գրէ իւր «մեծ դրամը»։ Անփորձ տղէտ ուղեղէ մը ի՞նչ արտադրութիւն կրնայ յուսացուիլ։ —Պատանին խոժոռ խոժոռ երեսս նայեցաւ, եւ այրոյթով մը «այս ճակատս» ըսաւ, Փէսը վեր նետելով եւ ձեռքը ուժով մը ճակտին զարնելով, «այս ճակատս, տասներկու ժամուան մէջ աղուոր ողբերգութիւն դուրս կը ցայտէ, քան Հիւկոյի ողբերգութիւններէն ալ մեծ»։

Այս ըսաւ ու բարկութեամբ գնաց։ Խղճ՛ւ թէ մեր բառգրքերու հեղինակներն մեր բառ չիմացողներն ալ, այս պատանիին գրական սկզբունքներովը տոգորուած չը լինին, եւ գիտնան թէ ճակատ մը ունենալն բաւական չէ, այլ լեցուն լինելու է։

Եւ այս երկիւղն ունենալու պատճառներ չեն պակսիր ինձ։ Ի՛մ պատանին, որ կարծեմ «անբաղդ Միսակ» կ'ստորագրէր, օր մը արժանացաւ իւր անունը Արեւելեան Մամլոյ մէջ դրուատեալ տեսնելու։ Ջեմ յիշեր ինչ տետր մը հրատարակած էր եւ Պօլսէն (Պ. Շահնուր չէ) կը գրէին Արեւելեան Մամլոյ թէ՝ "բիւզանդական մամուլը ի լոյս ընծայեց անբաղդ Միսակի տետրը,,։ Իզմիրի դրադէտներն կը փութային օրինակներ խնդրել, և Արեւելեան Մամլոյ յօդուածագիրն ահ ու դողի մէջ էր, և միասին կը ծիծաղէինք։ Այժմ «անբաղդ Միսակի» սքանչացողներն կ'սքանչանան Պ. Նորայրի վրայ։ Առաջին դրուատումներն Արեւելեան Մամուլէն կը լսուին. բարի ընկերակցութիւն։

—

Իսկ մենք կը մաղթենք Պ. Նորայրի, գէթ ապագային համար, այնպիսի ընկերներ որք կարենան աջակից լինիլ իրեն՝ իւր անհուն դժուարութիւնները թեթեւցնելու։ Եւ կը պակսի՞ն առ մեզ դրամ ու յօժարութիւն։ Ջեմ կարծեր, ի՛նչ որ կը պակսի մեզ այդ մի քիչ առողջ միտք է։ Ո՞ւր էր թէ ամէն հայ համոզուած չլինէր թէ ինչ որ իւր խելքովն կ'ընէ՝ այդ միայն է ազգին օգտակար։ Ահա տեսանք օրագիր մը, որ Վառնայ կը հրատարակուի և որոյ անունն է

ՅՈՅՍ
Սաբաթական լրագիր
Քաղաքական, Ազգային, Կրօնական
[illegible]
Օսկան Հայ գաղթականութեանց ի Եւրոպա Հայերէն եւ Փռանսերէն

Ահա յոյս մը որ բաւական յուսահատութիւն կը պատճառէ։ Լատիներէն տառերով հայ լեզու տարածել եւ Եւրոպա ցրուեալ հայերն միացնել, զայս կը խորհի "Յոյս,, ի Խմբագիր-Տէրն Պ. Արիստակէս Յովհաննէսեան, կամ ինչպէս ինքն կը գրէ "Իօանէսեան,,։ Պեսաբարացի հայ մը որ մինչեւ ցարդ 400 ոսկի ծախսած է, որպէս զի հայերէն լեզուն յաջողի Լատիներէն տառերով տարածել Եւրոպական գաղթականութեանց մէջ, յօդել և կցել միմեանց հետ ցիր ու ցան եղբայրներ։ Սակայն դրամաճարք կ'ըսեն թէ՝ ինչպէս Պ. Արիստակէսեան միակ հրատարակիչ, նոյնպէս նաեւ միակ ընթերցողն է իւր հրատարակութեան։

Պ. Յովհաննիսեան քան զՏիւմա որդին աւելի իմաստական շռայլութիւն կ'ընէ։ Տիւմա 99 օրինակ միայն տպագրել կուտայ իւր Ֆրանկերն և կը բաժնէ այն գերեան ու գերասանուհիներու որք գլխաւոր դերեր ստանձնած են այդ Ֆրանկուն մէջ, իսկ Պ. Յովհաննիսեան միայն իրեն համար գրքեր տպագրել կուտայ, իրեն համար լրագիր մը կը հրատարակէ, և կը փայլէ արքայական գրօսանք մը։

—

Եւ երբ զբօսանաց համար լրագիրներ կը հրատարակուին, անդին տարաբաղդ երիտասարդներ կուզեն աշխատանաց հրաւիրել ժողովուրդը և կը խամրին։ Դեռ երէկ յարգելի Մերենց տխուր նկարագրութիւնը կ'ընէր մի երիտասարդի, տկար յուսահատ սերունդի մը։ Վշտարեկ, հիւանդանոցի մէջ կ'լինայ, և երբ նզովք կը կարդայ իւր բաղդորաց դէմ, անդին սըրտին խորը կարեկցութիւն մը ունի, վիշտ մը, սէր մը իւր եղբարց համար։ Կը մոռնէ հիւանդանոցը և իւր յանդիմանութիւններն կ'արձկէ ընկերութեան երեսին։ Ա՛յդքան ուշադիր լինիլ պաշտօնական հանդէսներու, և մոռնալ տարաբաղդներն։ Կ'անիծէ զանոնք որ հաց տուին իրեն ու երկարեցին իւր տխուր կեանքը։ Գոնէ հոգիներու համար անտանելի չըլթայ է՝ ընդունուած բարիքի մը յիշատակը։ Ապրելու իրաւունք ունին, և սակայն ո՛վ որ իրենց պատառ մը հաց կուտայ, պէտք է բարեբար կոչուի, և անոր երախտապարտ մնան։ Արդար է՞։ Եւ իւր վրէժը լուծելու համար «Աշխատանքն» հրապարակ կը նետէ։ Մարդիկ ուսերնին կը թօթուեն և չեն յիշեր իսկ կենդանի է՞ թէ մեռած յուսահատ թըշուառներու այդ ներկայացուցիչն որ կը յիշեցնէ մեզ տարաբաղդ Սրմենակ Հայկունին։ Կարծես նոյն դէմքը կը տեսնենք աչքերնուս առաջ, նոյն ձայնն է որ կը հնչէ մեր ականջներուն։ Բայց եթէ «Աշխատանք»ի խմբագիրն իւր ցաւոց մէջ, որ սերունդի մը ցաւերն են, չի գտներ կարեկից սիրտ մը, Հայկունի աւելի յուսահատ, կը գանգատէր Արարչին դէմ, բայց կը գտնէր մարդասէր սիրտ մը, սուրբ հոգի մը որ կ'արտասուէր հայ երիտասարդին հետ և իւր աղքատիկ քսակը կը պարպէր տարաբաղդ գրագէտին առաջ։ Խրիմեան ճշմարիտ հայ ու հայր, կը վշտագնէր վշտահար սրտերու, կուլար անոնց հետ, կը մխիթարէր անկրօնն ու չէր պահանջէր երախտապարտութիւն։ Կովկասի Հայերն գաղափար չունին այսպիսի առաքինութեանց վրայ, և Հիւկոյի Թշուառներու դիւցազն եպիսկոպոսը իբր առասպել մը կը համարին, այլ թէ մօտէն ճանչնային Խրիմեանը, պիտի ըմբռնէին թէ՝ Հիւկօ բանաստեղծական երեւակայութեամբ վառուած, տիպար մը չէ ստեղծած, այլ կը գտնուին եպիսկոպոսներ որոց համար չկայ առաքինութիւն մը որ անկարելի լինի։

—

Եւ Կովկասցիք ալ ունին առաքինութիւններ, որք մեզ համար անհաւատալի են։ Օր մը երբ մեզ կը նկարագրէին Կովկասի նոր երիտասարդութեան սիրտն ու հոգին, մենք թերահաւատ էինք, բայց այսօր աչքիս առջեւ ունիմ մի նամակ Տփղիսէ, որ շատ տարակոյսներ կը փարատէ։ Ինչ նոր ոգի կը սփռէ պատանի մ'է որ կ'աներեւութանայ։ Ո՛չ ինչ տարօրինակ։ Բայց աներեւութանալու պատճառներն գուցէ զարմանալի թուին։ Պատանին՝ Աղէքսանդր Գրիգորեան Գօլօշեանց՝ ուսանող է Լազարեան ճեմարանի և մեծապէս յառաջադիմած. կը մեկնի անտի, կը մտնէ Թիֆլիզ արքունի բարձրագոյն վարժարանը, ուր լաւ կը գընահատեն զինքը։ Ոտանաւորներ կը գրէ, և բաւարան կը չինէ, հոգին կը սլացնէ, յիշողութիւնը կը սրէ և իւր միակ տենչն է, իւր երազն է, երթալ թափառիլ նախանի աւերակներուն մէջ, նախնեաց յիշատակներովը գոհացնել իւր կարօտեալ սիրտը։ Ընկերներն կը ծաղրահարեն և արդէն կ'ողջունեն ապագայ Աբովեան մը։ Խեղճ հայը այժմ կը գրէ. "Պարծենում էր թէ՝ պէտք է գնայ աւերակները հետազօտելու և իրա բանաստեղծութիւնները ձօնացնելու։ Ես նորա բոլոր խօսակցութիւնները երախայական ցնորք էի համարում, և յորդորում էի նորան, ատարտել ուսման ընթացքը, որի հետ սաստիկ սէր ունէր։ Բայց տարաբաղդաբար իմ բոլոր աշխատութիւնները ի զուր անցան,,։

Ի զուր այդ խրատներն և ահա՝ օր մը կ'աներեւութանայ մեր Աղէքսանդր։ Գողթնացիի մը սիրահար, ինքն ալ կ'ըսէ "արձակեցէք, որ տեսանեմ գործափոփութիւն աւերածոյ սան իմոյ հայրենի,, ու կ'երթայ այդ աւերակներու մէջ, նախնեաց յիշատակներովն սփոփել իւր սիրտն ու միտքը։ "Նա առանց ինձ իմաց տալու, կը գրէ հայրն, անյայտացաւ և իւր կիսահիւանդ եւ կիսամեռ մայրը թողեց թշուառ դրութեան մէջ,,։ Այսպէս ո՛չ հայրական դրով, ո՛չ մայրենի խանդակաթ սէր ու արցունքներ չեն սանձեր անզուսպ ոգին։ Հայրն այսօր ամէն աղջամուղջներու բարեխօսութեամբ կը յանձնէ իւր "անառակ,, որդին։

Կովկաս միայն կ'ընծայէ այնպիսի օրինակներ։ Նրանի՛ նոցա որք դեռ պատանի արդէն իրականութիւն կ'ընեն երեկի երազներն։ Շատերն ալ երազեցին այդ երազներն, երբ խաղալիք դրօշներու շուքին ներքեւ Մանիի դագաղին կ'ընկերանային և այսօր իրենց սրտի գերեզմանացեալ փլատակներու սուգը միայն կը պահեն։

ՀՐԱԶԴԱՆ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

ԵՐԵՒԱՆԱՑԱԿԱՆ ՍԷՐ ՄԸ

Փրանսայի Պեզիեր գաւառին մէջ զուարճալի դատ մը կը տեսնուի այս օրերս: Անցեալ տարի տեղւոյն Ոստիկանութիւնն ուշադրութիւն դարձուց տգեղ և միականի պառաւ կնոջ մը վրայ, Լօ Թուրնըզօլ մականուանեալ, որ մինչեւ ցայն վայր թշուառ կեանք մը անցընելէ յետոյ, սկսած էր յանկարծ ճոխ կեանք մը անցընել՝ ադամանդներով և գոհարներով զարդարեալ յաճախելով ամեն տեղ, թատրոն, պարահանդէս և այլն: Մի քանի ամիս յառաջ քաղաքին գոհարավաճառաց խանութներէն մեծամեծ գողութիւններ պատահած լինելով, ոստիկանութիւնք կասկածեցաւ Թուրնըզօլի վրայ և անոր տունը խուզարկեց: Այդ գոհարներէն ո՛չ մին գտնուեցաւ հոն, բայց գըտան բազմաթիւ գորգեր, ժամացոյցներ, ճոխ կահ կարասիք մը: Հարցաքննութեան ենթարկեցին պառաւը, որ խոստովանեցաւ թէ զանոնք ստացած էր իւր սիրահարէն Պ. Տիւրանէն, 70 տարեկան ծերունի մը՝ որ երիտասարդական աշխոյժը պահած էր տակաւին: Պ. Տիւրան իր կարգին ձերբակալուելով և հարցաքննուելով, հետեւեալ տարօրինակ եղելութիւնը պատմեց որոյ դիւցազն եղած էր ինքն:

1882 մայիսին, Թուրնըզօլն իմացուց Պ. Տիւրանի, թէ իւր ծանօթներէն մանկամարդ աղջիկ մը, Բլէմանթին անուամբ, մեծ բաղդի մը հասեր է: Բլէմանթին՝ որ Պեզիերի շրջակայ գիւղի մը մէջ ապրեր էր, յանկարծ ահագին հարստութիւն մը ժառանգեր է եղեր հեռաւոր ազգականի մը մահուամբ: Թուրնըզօլ եզրակացուց, թէ Բլէմանթին սակայն չունէր իւր ժառանգութիւնը երթալ գանձելու համար, և խնդրեց Պ. Տիւրանէն որ 200 ֆրանք փոխ տայ: Պ. Տիւրան բնականաբար քիչ մը դըժկամակեցաւ, բայց պառաւն հաւատ ու մեկ խօսքերով համոզեց զայն: Պատմեց թէ Բլէմանթին Կըրնօպլի մէջ մօրաքոյր մ'ունէր որ կուսանաց վանքի մը վերատեսչուհին էր: Այս հօրաքոյրը, Յովհաննա Լօրան, հարուստ կալուածատիրոջ մը աղջիկն էր, որ ժամանակաւ յիմարական սէր մը տուած էր ազքատ երիտասարդի մը, Պ. Անտրէի: Ծնողք, սիրոյ այս թշնամիներն, հակառակած էին Պ. Անտրէի. խեղճ երիտասարդն յուսահատութենէն Ամերիկա գնացած և այլ եւս չէր երեւցած, իսկ Յովհաննա վանք մտած էր և կեանքն Աստուծոյ նուիրած: — Քսան և հինգ տարիներ անցած էին այդ թուականէն ի վեր: Ի՜նչ անպատեհութիւն կայ, կեզրակացնէր Թուրնըզօլն, որ Պ. Տիւրան Անտրէի տեղ չանցնի, և անոր անուամբ չգրէ վերատեսչուհւոյն, յայտնելով թէ որչափ բաղդաւոր է որ առիթ կունենայ հոգ տանիլ Բլէմանթինի վրայ: Ծերունի Տիւրանք համոզուեցաւ վերջապէս և 200 ֆրանքն յանձնեց Թուրնըզօլին նամակով մը, զոր Անտրէ անուամբ ստորագրած էր, և իմացաւ որ մանկամարդ աղջիկը Կըրնօպլ գնացած էր: Քանի մը օր յետոյ Պ. Տիւրան երկու ընդարձակ նամակներ կ'առնար Թոմթիպօլի ձեռամբ, մին Բլէմանթինի կողմէն, որ իւր Կըրնօպլ հասնիլը կը ծանուցանէր, և միւսը Յովհաննա Լօրանի կողմէն: Վանքին վերատեսչուհին իրենց անցեալ սիրոյն յիշատակներն արթնցնելէ յետոյ, կ'ըսէր թէ «այլ եւս երկնից մէջ միայն զիրար պիտի տեսնէին» և կը յանձնարարէր Պ. Տիւրանի, որ միշտ պաշտպան լինի իւր սիրելի Բլէմանթինի, և անոր կենաց առաջնորդ: Օրեր և շաբաթներ անցան: Պ. Տիւրան միշտ Թուրնըզօլին միջոցաւ նամակներ կը ստանար Կըրնօպլի վերատեսչուհիէն: Ցետոյ սկսաւ նամակներ ստանալ Բլէմանթինէն, որ նախ երկչոտութեամբ, և յետոյ գորովալիր նամակներ կը գրէր:

Մանկամարդ աղջկան մը այս թղթակցութիւններն ծերունւոյն զգացումներն արթնցուցին: Անշուշտ թըռուեցաւ իրեն, թէ այս աղջիկը որ դեռ երբէք ազքատ ազախին մ'էր, և այսօր հարուստ ժառանգորդ մը, իւր դէմը ելած էր սիրուելու համար: Ինքն ալ գրեց և սիրային օրինաւոր յայտարարութիւն մ'ըրաւ, սիրոյն անոր ոտից առջեւ դնելով: Բլէմանթին սկսաւ այն տեսակ նամակներ գրել Թուրնըզօլին, որ խեղճ Տիւրանի խելքը գլխէն գնաց: Աղջիկը կը փափաքէր որ ժամ առաջ տեսնէ, ճանչնայ իւր սիրոյ առարկայն: Միանգամայն կը գանգատէր թէ ժառանգութիւնը՝ զոր պիտի բաժանէր, պարտքերով բեռնաւորեալ էր, և թէ նօտարք և պարտապահանջք կը չարչարէին զինքը:

Ուստի հարկ եղաւ որ Պ. Տիւրան երբեմն 500 ֆրանք, երբեմն 1000 ֆր. և երբեմն 1500 ֆր. ղրկէ Բլէմանթինի միշտ պառաւ միջնորդին ձեռամբ, կամ պարտատէր մը ճամբըռելու համար, կամ հաշիւ մը մաքրելու համար: Այս կերպով վեց շաբաթուան մէջ 10,000 ֆր. վճարեց:

Վերջապէս ամեն դժուարութիւնք կը հարթուին: Բլէմանթին ժառանգութիւնը գանձած է և պիտի գայ: Բայց Թուրնըզօլն որ աշխարհի սովորութիւնները լաւ գիտէ, կըսէ Պ. Տիւրանի թէ այս տեսակցութիւնը չկըրնար Պեզիերի մէջ տեղի ունենալ ուր Պ. Տիւրան հանրածանօթ է: Պէտք է որ հեռու տեղ մը երթան, օրինակի համար Վիշիի ջրերը: Պ. Տիւրան կը ընդունի, ճամբայ կ'ելնէ Թուրնըզօլի հետ և կերթայ պատրաստել այն սիրոյ բոյնը ուր Բլէմանթինի հետ պիտի անցընեն իրենց մեղրալուսինը: Ամենէն գեղեցիկ պանդոկին մէջ կը տեղաւորուի, սրահներ և խուցեր կը վարձէ, և ծաղիկներով կը լեցնէ զանոնք իւր սիրելւոյն համար: Սակայն օրերը կանցնին և Բլէմանթին չերեւիր: Ամեն առտու կրակոտ հեռագրեր կը հասնին. — «Եկայ, սիրելիս, եկայ». սակայն ի զուր Պ. Տիւրան կերթայ շոգեկառքի կայարանն սպասել, ամեն մէկ կառախումբի հասնելուն: Վերջապէս, երկու շաբաթ յետոյ, տխուր և յուսահատական հեռագիր մը կը հասնի: Բլէմանթինի հայրը յանկարծ մեռած լինելով, պարտաւորած է երթալ վերջին պատուոյ պարտականութիւնները կատարել: Պ. Տիւրան ալ Պեզիեր կը վերադառնայ սիրտը կոտրած, և ամիս մը սպասելէ յետոյ, որոյ օրերը կանցնին և կը հասնի իրենց տեսութեան անձկալի ժամը: Բայց ամառուան եղանակն անցած է և անկարելի է Վիշի բնակիլ, ուստի կորոշեն Բարիզ տեսնուիլ:

Եւ ահա Պ. Տիւրան Բարիզ կերթայ, միշտ Թուրնըզօլը ետեւէն ձգած, որ այս անգամ երկու բարեկամներ ալ հետն առած էր: Զորսը միատեղ կը հասնին Բարիզ և կը բնակին փառաւոր տան մը մէջ, միշտ ծերունի սիրահարին ծախսիւք որ զբաղած է դարձեալ իւր նազելւոյն խուցը պատրաստել. . . բայց նազելին չգար:

Այս անգամ նօտար մը և ադուկատ մը խեղճ աղջկանը վրայ թափուած, հօրը մահուանէն օգուտ քաղել կ'ուզեն, ժառանգութիւնը ձեռքէն խլելու համար: Անկարելի է որ այս միջոցիս Բլէմանթին տեղէն շարժի, վասն զի այդ երկու անխիղճ անձինքն արգելքի տակ դրած են իւր հարստութիւնը: Պ. Տիւրան կը հասկնայ և հարկ կը լինի որ բաւական գումար մը ղրկէ, միշտ Թուրնըզօլի միջոցաւ, և վերստին սրտի Պեզիեր կը վերադառնայ:

Խեղճ մարդը տխուր ձմեռ մը անցուց: Բլէմանթին շարունակ իւր թշնամեաց դէմ դնելու վրայ էր, և տակի պէտք կ'ունենար զոր Թուրնըզօլ Պ. Տիւրանէն առնելով կը հասցնէր իրեն: Վերջապէս, երբ գարունը եկաւ, պառաւ միջնորդն յաղթական կերպիւ իմաց տուաւ իւր բարեկամին թէ Բլէմանթին յաջողած է ազատիլ և թէ պիտի գայ այլ եւս Պեզիեր բնակիլ:

Պ. Տիւրան այս երկար տառապանքներէն եւ անձկութիւններէն խենթ մը դարձած էր: Քաղաքին ամենէն ճոխ բնակարանը կը վարձէ և կը զարդարէ զայն: Բոլոր կարասիքը, գորգեր, ժամացոյցներ, հայելիներ, պատկերներ, մինչեւ իսկ օրօրոց մը, Բարիզէն բերել կուտայ:

Վերջապէս Բլէմանթին կուգայ, սակայն հեռաւոր թաղի մը մէջ առանձնացեալ տուն մը կը բնակի, և Պ. Տիւրան ուրիշ կերպ չպիտի կարենայ տեսնել զայն, բայց եթէ քօղարկեալ, և շրջագայութեան միջոցին, ինքն ալ կառքի մը մէջ պահուըտելով:

Եւ արդարեւ, ծերունին Թուրնըզօլի առաջնորդութեամբ շատ օրեր կերթայ անձկութեամբ դիտել քօղարկեալ վայելուչ կին մը, որ հեռուէն կանցնի և որոյ երեսն նշմարել անկարելի է, այնքան թանձր է քօղը: Եւ Թուրնըզօլ ծերունւոյն թեւէն քաշելով կ'ըսէ — «Ահա Բլէմանթինը»:

Այս խաղը թերեւս տեւէր մինչեւ ցայսօր, եթէ գոհարեղէններու գողութեան խնդիրը երեւան ելնելով, այս յայտնութիւններն ալ երեւան չգային:

Կարծեմք, աւելորդ է ըսել թէ Բլէմանթին անունով աղջիկ մը գոյութիւն չէր ունեցած և թէ բոլոր այս սիրային նամակները, հեռագիրները, պառաւին կողմանէ պատրաստուած էին խարդախութեամբ: Թամթիպօլ երբեմն ինք կը գրէր զանոնք և երբեմն ուրիշներու գրել կուտար: Այս կերպով 50,000 ֆրանքէն աւելի գումար մը կորզած էր Պ. Տիւրանէն:

Պեզիէրի դատարանն 3 տարի բանտարկութեան դատապարտեց այս բաղդախնդիր կինը: Իսկ իւր բարեկամուհիներէն մին՝ որ Բլէմանթինի դեր կը կատարէր Պեզիէրի հրապարակները քօղարկեալ երեւնալով ծերունի սիրահարին, երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Պ. Տիւրանի այս սիրային արկածը երկար ժամանակ ծաղու նիւթ պիտի լինի Պեզիէրի բնակչաց համար:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՐԱՏ ՄԸ

Ցայտնի է թէ ամենէն գեղեցիկ բերանն իսկ իւր հրապոյրը կը կորսնցունէ, եթէ տգեղ ակռաներու վրայ բացուի: Ուստի ամեն խնամք տանելու է զանոնք անվթար պահելու համար: Առժաւ, կարմիր բողկ, խոզի ճարպ, ձէթ, թուղ և շաքար ակռայները կը ակարացնեն և կապականեն:

Երբ կերակուր ուտէք, ջանացէք երկու կողմէ ալ ուտել, որպէսզի ակռանիդ հաւասարապէս հոգնին:

Քինքինայի փոշին և մեխակի հիւթը խառնելով, ակռայ մաքրելու և զօրացնելու ընտիր դեղ մը կունենաք:

ԸՆԴ ԲԱՐՁՐ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎՍԵՄ. ԿՈՄՍ ՏԷ ՌԱՏՕՎՈՆՒԻ

ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՍՊԱՆԻՈՅ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ

Ի ՆՊԱՍՏ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Ս. ՅԱԿՈԲԱՅ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ Ի ԲԱՆԿԱԼԹԻ

Շաբաթ, 18 փետր. 1884, երեկոյեան ժամ 3 1/2

Ի ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ, Ի ՊԵՐԱ

Մուտք 1 Օսմ. ոսկի

Կարգադիր Յանձնաժողով

Մեծ. Մ. Շըվալիէ Ֆօսքօլօ-Կալացի ըՍպանիական Հիւպատոս. Նախագահ
,, Հաճիպէյար Գրիգոր էֆ. Ս. Յակոբ Հիւանդանոցի Տնօրէն-Գանձապետ.
,, Սինապեան Գրիգոր էֆ. Քարտուղար

Մեծապատիւ Տեարք

Վսեմ. Ալի պէյ
Վսեմ. Փօրթուգալ Միքայէլ էֆ.
Տօք. Փէշտիմալճեան
Գարագաշ Կարապետ էֆ.
Գույումճեան Յովհաննէս էֆ.
Վսեմ. Զիյա պէյ, Տնօրէն Խարճէ-Մախսուսէի
Մ. Իդլտոր տը Գիրիգօ
Իւթիւճեան Կարապետ էֆ. Տնօրէն «Մասիս» լրագրոյ
Հալէն, Տնօրէն Արեւել. Երկաթուղեաց.
Վսեմ. Համամճեան Սարգիս էֆ.
Հաճիպէյար Անտօն էֆ.
Հանըմեան Վիչէն էֆ.
Ճիվէլէկ Տիգրան էֆ. Տնօրէն «Թէրճիւմանը-Էֆքեար» լրագրոյ
Մերեէմ-Գուլի Ալեքսանդր էֆ.
Մէլհամէ Սէլիմ էֆ. վեց Անուղղակի Տըրոց Վարչութեան Փոխ-Տնօրէն
Վսեմ. Մըսըրլը Անտօն պէյ
,, ,, Օննիկ ,,
Նորատունկեան Յարութիւն էֆ.
Տօք. Նուրիճանեան էֆ.
Մ. Պատ
Պիլէզիքճեան Յովսէփ էֆ.
Տ. Ջունտ էֆ.
Վսեմ. Սագըզ Յովհաննէս էֆ.
Սէրբօս Փօրժ էֆ. Տնօրէն «Փարըրն Թէլէկրաֆ»
Մ. Շմայթ, Քիմիչ Օսմանեան Պանգայի
Վէքիլ էֆ. Թարգման Մեծ Նպարքոսի
Մ. Վիթալ
Վսեմ. Վուսու բաշա.
Մ. Ուիթրէյ, Թարգման Ֆրանսական Դեսպանատան
Մ. ըը Պարօն Վանտէօվր
Մ. Օպուանօ, Տնօրէն վեց Անուղղակի Տըրոց Վարչութեան
Մ. ըը Գօմանտէօր Ֆօրնի, Տնօրէն Լյոն Ընկերութեան

ԳՈՒՄԱՆՏԱՐԻԱ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԳԻՆԻ

10 ՏԱՐՈՒԱՆ

Ով որ կուզէ գնել սոյն ազնիւ և յոյժ օգտակար գինիէն, կը հրաւիրուի Պաղչէ-գափու Մաքսատան կարգը առ Պ. Զարեհ, թիւ 46: Գիները չափաւոր են:

Ազգային երաժիշտ Տիգրան Է. ֆէնտի Զուխաճեանի մի նոր գործն:

«ԻԼԼԻՒԶԻՈՆ ՄԵԾ ՎԱԼՍ»

Դաշնակի համար գրուած է և մի, զոր հեղինակը իրեն յատուկ ճարտարութեամբ յօրինած է:

Կը ծախուի Պօլիս, Համիտեյէ ճատտէսի Ց. Արամեան և Ընկ. թըղթավաճառանոցը և Բերայի նուագավաճառաց քով:

ԹՈՒՆԱՒՈՐԻՉ ԱՂՋԻԿԸ

Գրեաց

ԳՐԻԳՈՐ Գ. ՍԱՐՐԱՖԵԱՆ

Յիշեալ վէպին առաջին հատորը տպըւած լինելով կը ծախուի ամեն դրավաճառաց քով 'ի գին 7 1/2 ղրուշ. երկրորդ հատորն եւս թերթ առ թերթ կը հրատարակուի, իւրաքանչիւր թերթ 20 փրլ. ամբողջ գործը 4 հատորէ պիտի բաղկանայ:

ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ

ԴՐԱԲԱՌ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ

Ի ՊԷՏՍ ԴՊՐՈՑԱՎԱՐԺԻՑ

Երկասիրեաց

ԵՂԻԱԶԱՐ Ն. ՏԷՎԼԷԹԵԱՆ

Գին 100 փարայ:

ՎԱՑՐԿԵՆԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՑՑԵՏՈՄՍԵՐՈՒ

Կը պատրաստուին ազնիւ քարդերու վրայ զանազան գրերով, ի գին 100 հատը 10 դահեկան:

Փափաքողք դիմելու են Արամեան տըպարան, Զագմագճըլար Յակոբեան խան:

ՃԱՄԱՌՕՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գրեց

Ռ. Ց. Պէրպէրեան

Գին 7 1/2 ղրուշ

Կը ծախուի Հայ գրավաճառաց և հեղինակին քով:

ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Կը հրատարակուի տետր առ տետր 15 օրը մի անգամ, 16 երես: Տարեկան գինն է երկու արծաթ մէճիտ. գաւառաց համար 45 ղրուշ: Իսկ Ռուսաստանի համար 4 րուբլի:

Ստորագրուիլ փափաքողք պէտք է դիմեն Սուլթան Համամ թիւ 14, և Մահմուտ փաշա, թիւ 239 Յ. Զինճիրճեանի գրատունը:

ԸՆՏԱՆԻՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՑ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԸՆՏԱՆԻՔ Հանդիսին տարեկան բաժանորդագինն է.

Պօլսոյ համար տարեկան 30 դ. հկն:
Վեցամսեայ 20 »
Գաւառաց համար տրկն. 40 »
Օտար երկիրներու հմր. 10 ֆրնք.
Իւրաքանչիւր թերթի գինն է 2 դ. հ.
Ստորագրութեան տեղն է Կ. Պօլիս Աչճեան Տպարան:
Նամակ կամ ուէ գրութիւն պէտք

է յղել առ Ա. Աչճեան հրատարակչին, ի Սիւմպիւլլի խան վարի յարկ թիւ 35:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ԱՐԵՒԵԼՔի խմբագրութիւնը հրաւէր կը կարդայ բոլոր ազգային հեղինակաց և թարգմանչաց որ իրենց հրատարակած գրքերէն երկերկու օրինակ ղրկեն խմբագրութեան, եթէ կը փափագին հրատարակութեանց ազդերը և միանգամայն անոնց նկատմամբ քննական յօդուածներ տեսնել լրագրոյս մէջ:

ԷՄԻԼԷԻ ՍԸՐԹԻՒՆ

ՄԱ ԷՃՎՈՒԳԷԻ ՐԻՆԿԻՒՆ

Աշխատասիրեաց

Մ. ԱՐԻԿԵԱՆ.

Սոյն գործը, որ Օսմանեան օրինաց մի համառօտագրութիւնն է, սաօրեայ գործածական խիստ պիտանի խնդրոց նկատմամբ, 60 հարցում կը պարունակէ համդերձ պատասխանեօք:

Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով:

ՏԱՄԱՏԵԱՆ ՁՈՒԼԱՐԱՆ

Օտուն-Գաբու, Թիւ 465.

Հայերէն, Տաճկերէն, Յունարէն և Լատինական ամեն տեսակ Տպագրական տառեր և զարդեր կը գտնուին պատրաստ, յոյժ չափաւոր գիներով:

Գաւառներէ և օտար երկիրներէ ևս յանձնարարութիւնք ամենայն ճշդութեամբ կը կատարուին, երբ հետեւեալ հասցէիւ ուղղուին մեզ

S. DAMADIAN,

Odoun-Capou, n° 465.

CONSTANTNOPLE

Արտօնատէր, Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԱՐԷՀ

Գալաթիա, Քիւրէքճիլէր փողոց, Թիւ 41

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՎՈՍՓՈՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ

1884 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԱՄՍՈՅ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Ա. Քավաք	—	—	—	—	—	2 45	—	—	—	—	7 45	—	—	—
Բ. Քավաք	—	—	—	—	—	2 53	—	—	—	—	7 53	—	—	—
Եէնի Մահալլէ	—	—	—	2	2 45	—	4	5	—	6 45	8 05	—	9	10
Մեզար Պուրնու	—	—	—	2 04	2 49	3 04	4 04	5 04	—	6 49	8 07	—	9 04	10 04
Պէօյիւքտէրէ	—	—	—	2 08	2 53	3 08	4 08	5 08	—	6 53	8 11	8 45	9 08	10 08
Քիրէճ Պուրնու	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Թարապիա	—	—	—	2 19	3 04	3 19	4 19	5 19	—	7 04	8 22	8 56	9 19	10 19
Պէյքօզ	—	—	2	—	—	3 28	—	—	5 15	7 13	—	9 05	—	—
Բաշա պաղչէ	—	—	2 07	—	—	3 35	—	—	5 23	7 20	—	9 12	—	—
Եէնիքէօյ	—	—	—	2 30	3 15	—	4 30	5 30	—	7 30	8 33	—	9 30	10 30
Բ. Բաշա մահալլէ	—	—	2 15	—	—	—	—	—	—	—	—	9 20	—	—
Ստենիա	—	—	—	—	3 22	—	4 37	5 37	—	—	8 40	—	—	—
Էմիրկեան	—	—	—	2 39	—	—	4 42	5 42	—	7 39	8 45	—	9 39	10 39
Պօյաճըքէօյ	—	—	—	—	3 30	—	—	5 45	—	—	—	—	—	—
Քանլըճա	—	—	2 23	—	—	3 49	—	—	5 37	7 48	—	9 28	—	—
Բ. Հիսար	—	—	—	2 49	3 38	—	4 52	5 53	—	7 57	8 55	—	9 49	10 49
Ա. Հիսար	—	—	2 29	—	—	3 55	—	—	5 43	8 06	—	9 34	—	—
Քանտիլլի	—	—	2 35	—	—	4 02	—	—	5 50	8 12	—	9 41	—	—
Վանիքէօյ	—	2	2 41	—	—	4 08	—	—	5 56	—	—	9 47	—	—
Պէպէք	—	—	—	2 58	3 46	—	5	6	—	—	9 02	—	9 56	10 56
Առնաւուտքէօյ	2	—	—	3 04	3 53	—	5 07	6 07	—	8 22	9 09	—	10 03	11 03
Չէնկէլ քէօյ	—	2 07	2 48	—	—	4 15	—	—	6 03	8 30	—	9 54	—	—
Քուրուչեշմէ	2 07	—	—	3 11	4	—	5 14	6 14	—	—	9 16	—	10 10	11 10
Պէյլէրպէյի	—	2 14	2 54	—	—	4 22	—	—	6 10	8 36	—	10 01	—	—
Օրթաքէօյ	2 15	—	—	3 18	4 07	—	5 21	6 21	—	8 45	9 23	—	10 17	11 17
Քուզկունճուք	—	2 20	3 05	—	—	4 29	—	—	6 17	8 54	—	10 10	—	—
Պէշիկթաշ	2 23	—	—	3 26	4 15	—	5 28	6 29	6 27	9 04	9 31	—	10 25	11 25
Իսկիւտար	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 14	—	10 17	—	—
Քապաթաշ	—	2 32	—	—	—	4 41	—	—	—	—	—	—	—	—
ԿԱՄՈՒՐՋ	2 38	2 40	3 19	3 41	4 30	4 49	5 44	6 44	6 41	9 29	9 46	10 32	10 40	11 40

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ՄԵԿՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐ

	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՔ	3 30	3	3 45	4	5 15	6 45	8 15	9 30	10	10 15	11	11	11 30	12
Քապաթաշ	3 40	—	—	—	5 25	—	—	—	10 10	—	—	—	—	—
Իսկիւտար	3 48	—	4	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—
Պէշիկթաշ	3 58	3 15	—	4 15	5 34	7 10	8 30	9 45	—	10 30	—	11 15	11 45	12 15
Քուզկունճուք	4 08	—	4 06	—	—	7 20	—	—	10 22	—	11 17	—	11 55	—
Օրթաքէօյ	4 17	3 23	—	4 23	5 42	7 29	8 38	9 53	—	10 38	—	11 23	12 04	12 23
Պէյլէրպէյի	4 26	—	4 13	—	—	7 38	—	—	10 29	—	11 25	—	12 13	—
Քուրուչեշմէ	—	3 31	—	4 31	5 50	—	—	10 01	—	10 46	—	11 31	—	12 31
Չէնկէլ քէօյ	4 33	—	4 19	—	—	7 44	—	—	10 35	—	11 31	—	12 19	—
Առնաւուտքէօյ	4 41	3 38	—	4 38	5 57	7 52	8 40	10 08	—	10 53	—	11 38	—	12 38
Պէպէք	—	3 45	—	4 45	6 04	—	8 47	10 15	—	11	—	11 45	—	—
Վանիքէօյ	—	—	4 26	—	—	—	—	—	10 42	—	11 38	—	12 36	—
Քանտիլլի	4 51	—	4 32	—	—	8 02	—	—	10 48	—	11 44	—	—	—
Ա. Հիսար	4 57	—	4 38	—	—	—	—	—	10 54	—	11 50	—	—	—
Բ. Հիսար	5 06	3 53	—	4 53	6 12	8 12	8 55	10 23	—	11 08	—	11 53	—	—
Քանլըճա	5 15	—	4 45	—	—	8 20	—	—	11 01	—	11 57	—	—	—
Պօյաճը քէօյ	—	—	—	—	6 20	—	—	—	—	11 16	—	—	—	—
Էմիրկեան	5 24	4 2	—	5 02	—	8 28	9 04	10 32	—	—	—	12 02	—	—
Ստենիա	—	—	—	5 07	—	—	—	—	—	11 21	—	—	—	—
Բ. Բաշա մահալլէ	—	—	4 53	—	—	—	—	—	—	—	12 05	—	—	—
Եէնի քէօյ	5 33	4 10	—	5 14	6 31	8 36	9 12	10 40	—	11 30	—	12 10	—	—
Բաշա պաղչէ	5 43	—	5 02	—	—	—	—	—	11 16	—	12 14	—	—	—
Պէյքօզ	5 50	—	5 11	—	—	—	—	10 52	11 25	—	11 23	—	—	—
Թարապիա	5 59	4 20	—	5 24	6 41	8 40	9 22	11 01	11 34	11 40	—	12 20	—	—
Քիրէճ պուրնու	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Պէօյիւքտէրէ	6 10	4 31	—	5 35	6 48	8 45	9 33	11 12	11 45	11 51	—	12 31	—	—
Մէզար պուրնու	6 14	4 35	—	5 39	6 52	—	—	11 16	—	11 55	—	12 35	—	—
Եէնի մահալլէ	6 18	4 39	—	5 43	6 56	—	9 36	11 20	—	11 59	—	12 39	—	—
Բ. Քավաք	—	—	—	—	7 06	—	—	11 30	—	—	—	—	—	—
Ա. Քավաք	—	—	—	—	7 15	—	—	11 39	—	—	—	—	—	—